

Nulová tolerance, kontrola zločinu a sociální vyloučení

Analýza související literatury a
navržení konceptuálního
aparátu k výzkumu nulové
tolerance v českých sociálně
vyloučených lokalitách

Tato zpráva vznikla na základě zadání pro Agenturu pro sociální začleňování. Text neprošel jazykovou revizí.

2014
SPOT o. s.

Václav Walach

Odborný garant Štěpán Ripka

Obsah

1. Úvod	4
2. Geneze nulové tolerance a význam „Newyorského zázraku“	5
2.1. Socio-historický původ nulové tolerance.....	6
2.2. Nulová tolerance a „Newyorský zázrak“	7
2.3. Mezinárodní šíření nulové tolerance.....	9
3. Sociálně-vědní a intelektuální východiska nulové tolerance	12
3.1. Vliv teorie rozbitých oken na newyorskou praxi nulové tolerance	12
3.2. Analýza argumentace „Rozbitých oken“	13
3.3. Teorie rozbitých oken ve světle konzervativní kriminologie.....	15
4. Kritika nulové tolerance a teorie rozbitých oken	17
4.1. Reflexe nulové tolerance v rámci „Newyorského zázraku“.....	17
4.2. Empirické testování teorie rozbitých oken	20
5. Konceptuální aparát výzkumu nulové tolerance	23
6. Závěr	25
Seznam literatury	28

Nulová tolerance, kontrola zločinu a sociální vyloučení: Analýza související literatury a návržení konceptuálního aparátu k výzkumu nulové tolerance v českých sociálně vyloučených lokalitách

Václav Walach

„Nulová tolerance? To znamená nesrat se s tím, co tady je.“

Strážník Městské policie Litvínov¹

1. Úvod

Cílem předkládané stati je jednak analyzovat vybranou literaturu reflektující různé aspekty nulové tolerance, jednak navrhnout - s přihlédnutím k provedené analýze – adekvátní konceptuální aparát k výzkumu realizování nulové tolerance v českém prostředí.² Je-li nulová tolerance především „rétorickým heslem používaným k oznámení nekompromisního a autoritativního jednání státu a jeho orgánů vůči vnějšímu i vnitřnímu nepříteli“ (Newburn – Jones 2007: 223; srov. Mitchell 2011), opatření uskutečňovaná pod její hlavičkou jsou napříč různými kontexty poměrně různorodá a občas dokonce rozporuplná. Například Punch (2007) hovoří v tomto duchu o exportu nulové tolerance do Velké Británie a Holandska jako o „nezdařilém transferu“, neboť na úrovni konkrétní kriminální politiky nedošlo v zásadě k žádným výrazným posunům.

Navzdory společné rétorice může zkratka nulová tolerance znamenat různé věci na různých místech. Abychom skutečně věděli, o čem mluvíme, mluvíme-li o nulové toleranci, je nezbytné se zaměřit na to, jak sami aktéři nulové tolerance vnímají význam tohoto pojmu a jaké praktiky jsou jeho jménem realizovány.

V první části studie bude nejprve zmapován **původ nulové tolerance a nastíněn její dosavadní vývoj**, během něž se postupně dostávala ze svého amerického domova do dalších zemí. Zvláštní pozornost bude přitom věnována zmíněnému „*Newyorskému zázraku*“, kdy se zaměříme na změny v policejní činnosti iniciované tehdejšími policejními komisařem Williamem Brattonem a jeho zástupcem Jackem Maplem, a implementaci „nulové tolerance s britskou tváří“ (Newburn – Jones 2007: 228). Následuje **analýza teoretických východisek** nulové tolerance. Ačkoli mezi ně bývá zpravidla řazena teorie rozbitých oken, vypracovaná na počátku 80. let Williamem Q. Wilsonem a Georgem L. Kellingem (1982) v článku „*Rozbitá okna: policie a bezpečnost sousedství*“, ukážeme, že vztah mezi touto teorií a praxí nulové tolerance je značně komplikovaný. V další kapitole shrneme v základních bodech **kritiku teorie rozbitých oken a nulové tolerance**, přičemž budou zohledněny jak provedené empirické výzkumy, tak konceptuální a metodologické oponentury.

1 Cit dle. Havlín et al. 2013.

2 Vzhledem k potřebám zadavatele se tato studie primárně vztahuje ke sféře sociální kontroly vykonávané policejními silami v sociálně vyloučených oblastech, a opomíjí tak řadu dalších příkladů institucionálního aplikování nulové tolerance.

V druhé části představíme **konceptuální aparát**, jímž je možné se zhostit empirického výzkumu nulové tolerance. V tomto ohledu bude využit především sociologický přístup Pařížské školy bezpečnosti. Bezpečnost má zde povahu *dispozitivu* neboli určitého souboru diskurzů, praktik, zákonných opatření a architektonických prvků, který je ustavován různými sociálními poli tvořenými politickou reprezentací, bezpečnostními profesionály, komerčními subjekty, neziskovým sektorem apod. Daný přístup se vyznačuje snahou o pochopení předmětné problematiky z perspektivy těch, jichž se bezprostředně týká, a umožňuje tak vytvoření vědění přiměřené příslušnému kontextu.

Jak již bylo řečeno, zjištěné rozdíly mezi teorií a praxí nulové tolerance jsou dostatečným důvodem k obezřetnosti při vyvozování závěrů o významu dotyčného pojmu v českém prostředí. Nelze *a priori* předpokládat, že místní strážníci nulové tolerance vycházeli při pojmenovávání svých praxí z téže literatury.

Nulová tolerance a teorie rozbitých oken se staly častými náměty akademických studií. Teorie rozbitých oken je diskutována prakticky od svého prvního představení v roce 1982 a dodnes nepřestává poutat pozornost. Stejně tak nulová tolerance, ať už jako slogan, anebo policejní strategie, zůstává ve středu zájmu. Patrně největší ohlas zaznamenala na přelomu tisíciletí, kdy byla publikována řada výzkumů „*Newyorského zázraku*“. Jejich autoři patřili k zastáncům nulové tolerance i k jejím kritikům a v témž duchu se vede diskuse i nadále, třebaže postupně ztratila svou intenzitu.

Během posledních třiceti let byl vydán bezpočet publikací souvisejících s tématem této studie. Z toho důvodu považuje její autor za nutné upozornit, že studie nepředstavuje naprosté a dokonalé zmapování literatury o nulové toleranci a teorii rozbitých oken. Je pouze jistým pokusem přiblížit problematiku nulové tolerance v těch aspektech, které lze považovat za relevantní vzhledem k potřebám zadavatele.

2. Geneze nulové tolerance a význam „*Newyorského zázraku*“

Pojem nulová tolerance byl v průběhu svého symbolického života vztáhnut k nejrůznějším předmětům sociální kontroly. Pokud jej máme vymezit, musíme nezbytně k této skutečnosti přihlídnout. K nulové toleranci přistupujeme primárně jako k „mocnému symbolu“ (Newburn – Jones 2007: 222), který označuje spíše určitý rétorický žánr nežli jednotlivá praktická opatření, i když ani ta nesmíme pochopitelně z analýzy vypustit. David Dixon (1999: 2–3) shrnuje používání nulové tolerance do tří základních významů:

- Zprvce bývá využívána jako „**módní slogan**“ vyjadřující odhodlání uchýlit se k tvrdému postupu v trestní sféře.
- Zadruhé, nulová tolerance znamená **naprosté vynucování práva** ze strany policie, kdy dochází u sloužících policistů k odnětí diskrece, tj. možnosti posoudit, zdali jistý čin vyžaduje zakročení, a pokud ano, tak jaké.
- Zatřetí, nulová tolerance zastupuje **konkrétní policejní strategii** kombinující využívání pěších hlídek, zaměření se na bagatelní přestupkovou činnost, ať už s cílem zvýšit „kvalitu života“³ v daných oblastech, anebo předcházet závažnější trestné činnosti v intencích teorie rozbitých oken, a využívání moderních technologií a statistických metod při policejní práci.

³ „Kvalita života“ byla hlavním heslem volební kampaně Rudolpha Giulianiho. Ten po svém zvolení newyorským starostou jmenoval policejním komisařem Brattona, jenž se proslavil v souvislosti s poklesem kriminality v New York City.

Podobně rozumí konceptu nulové tolerance Jock Young (1999: 124), jenž při jeho rozboru identifikoval šest hlavních definičních znaků: Především nulová tolerance značí **snížení tolerance vůči zločinu a deviaci**, využívání trestních, poněkud drastických opatření k dosažení daného cíle a snahu o **navrácení se k hodnotám slušnosti**, zdvořilosti a pořádku, které údajně ztratily svůj někdejší vliv. Zbývající tři vlastnosti nulové tolerance odkazují přímo či nepřímo k teorii rozbitých oken, podle níž existuje **spojitost mezi projevy neslušnosti a zločinem**. Na jedné straně se předpokládá, že tyto projevy souvisejí s nižší kvalitou života v určitých oblastech, na druhé straně je postulována existence kauzálního vztahu mezi nepostihováním těchto drobných přestupků a z toho vyplývajícím nárůstem závažné trestné činnosti.

V neposlední řadě bývá podle Younga jako hlavní inspirace nulové tolerance zmiňován článek „*Rozbitá okna*“ (Wilson – Kelling 1982). V něm popsána **teorie rozbitých oken**, která bude podrobněji popsána dále, je nejčastěji vykládána tak, že nepostihování drobných přestupků vůči veřejnému pořádku zvyšuje pravděpodobnost nárůstu závažné trestné činnosti. Jak ovšem uvidíme v další kapitole, její znění je poměrně složitější, stejně jako její souvislost s nulovou tolerancí, kterou rozebíráme dále v této kapitole.

Tyto jednotlivé premisy pak lze shrnout do následujícího příběhu, jenž výstižně vyjadřuje nejčastěji reprodukováný význam nulové tolerance: „Nulová tolerance je založena na filozofii ‚Rozbitých oken‘, byla vyzkoušena v New York City, a vedla ke snížení zločinnosti“ (Young 1999: 124).

2.1. Socio-historický původ nulové tolerance

Sémantické spojení nulové tolerance s newyorským poklesem kriminality za vlády starosty Giulianiho je natolik pevné, že prakticky „kdekoli je [nulová tolerance] nasazena, ‚Newyorský zázrak‘ je téměř vždy zmíněn“ (Newburn – Jones 2007: 229). Původ pojmu nulové tolerance je však třeba hledat o něco hlouběji v minulosti.

Newburn a Jones (2007) datují jeho první použití do **druhé poloviny 80. let** s tehdy stále probíhající „*válkou proti drogám*“ pod vedením Reaganovy administrativy. Nulovou tolerancí nazval reformu svého úřadu ředitel celní služby William von Raab, přičemž se nechal inspirovat jistým státním zástupcem ze San Diega stavějícím se za **trestání i těch nejméně významných drogových deliktů**. Do slovníku americké garnitury se termín dostal v roce 1988. Tehdy se v závěrečné zprávě „*Konference Bílého domu za Ameriku bez drog*“ objevil požadavek, aby se celostátní politikou stala „nulová tolerance vůči ilegálním drogám“ (WHCDA 1988 cit. dle Newburn – Jones 2007: 223). S touž rétorikou pokračoval i Reaganův nástupce George H. W. Bush. V roce 1989 například prohlásil: „Američtí uživatelé kokainu musejí pochopit, že náš národ má nulovou toleranci vůči příležitostnému užívání drog“ (Bertram *et al.* 1996: 114), načež dodal: „Nulová tolerance není jen politikou, je to celkový postoj. Má administrativa sděluje dealerům: Ať už budeme muset udělat cokoli, uděláme to. Váš čas skončil, jste minulostí“ (Baum 1996: 244).

Zhruba ve stejné době, **v první polovině 90. let**, byla spuštěna kampaň kanadské vlády usilující o **zamezení násilí páchanému na ženách**. Autoři kampaně se přímo inspirovali v americké anti-drogové politice a stejně jako tam, také zde měla „nulová tolerance“ dát najevo naprostou intoleranci vůči násilí, třebaže tentokrát nikoli ze strany trestních orgánů státu, ale žen samotných. Na problematiku domácího násilí se rozhodla informativní kampaň upozornit také samospráva skotského Edinburghu. Odtud se nulová tolerance coby součást boje proti násilí na ženách rozšířila nejprve do celé Velké Británie, poté do ostatních částí Evropy a dalších kontinentů. Komentující skutečnost, že se tohoto heslo překvapivě uchytilo také v NYC, kde se vůči policejní nulové toleranci konal bezpočet demonstrací, Newburn a Jones (2007: 225) uzavírají tuto kapitolu z dějin nulové tolerance slovy: „Přijetí daného pojmu ženskými skupinami svědčí jak o jeho moci, tak o jeho flexibilitě. Jedná se o

výraz, který může být použit v jakémkoli národním prostředí, oslovovat různá publika, ovšem stále vyjadřovat odhodlání k využití trestního práva k „došlápnutí si“ na vše, co dosud vzkvétalo.“

2.2. Nulová tolerance a „Newyorský zázrak“

Jak již bylo řečeno, nulová tolerance je obvykle asociována se strategií Newyorského policejního oddělení (NYPD)⁴ pod vedením Williama J. Brattona době, kdy byl starostou New Yorku Rudolph Giuliani (1994–2001). Slovo „asociována“ bylo podtrženo z toho důvodu, že **samotný pojem „nulová tolerance“ byl v tomto ohledu využíván tamějšími hlavními aktéry spíše výjimečně anebo vůbec**. Giuliani daný termín občas používal (Karmen 2004). Kelling (2001: 129), jeden z autorů teorie rozbitých oken a Brattonův spolupracovník, jej dle svých slov „nepoužíval nikdy“. Bratton (1998: 43, 42) se vůči používání pojmu nulové tolerance důrazně ohradil s tím, že jednak „nezachycuje smysl toho, co se událo v New York City“ a jednak jde o „problematický výraz“, neboť vytváří přehnaná očekávání od policie, ať už na straně politických činitelů a veřejnosti, tak mezi samotnými zločinci, a zastiňuje „komplexnost policejní práce“.

Brattonova poznámka zasluhuje pozornost. Zprvé, jak již bylo řečeno v úvodu této kapitoly, nulová tolerance bývá chápána v různých významech, což vede k řadě nesrovnalostí a sporům napříč autory, ať už diskutují newyorské zajišťování veřejného pořádku, anebo se věnují nulové toleranci v abstraktnějším slova smyslu. Ve výsledku se tak v literatuře opakovaně objevují variace na „dobrou“ a „špatnou“ nulovou toleranci (Fyfe 2004: 48). Zastánci nulové tolerance v ní mnohdy spatřují až příliš „snadný zázrak a okamžitou léčbu“ (Young 1999: 130) palčivě pocíťovaných otázek kriminality a jiného obávaného jednání. Kritici mají naopak tendenci pouze obracet znaménko a nulovou toleranci pojímat jako ospravedlnění policejního státu a represí stigmatizovaných společenských skupin – chudí, etnické menšiny, mládež –, což se projevuje nejen v potlačování „pouliční spontaneity a života“ (Merrifield 2000: 485), ale v konečném důsledku také v rozrůstání vězeňské populace a nadprůměrném zastoupení příslušníků výše uvedených skupin v ní (Smith 1998).

⁴ Americký systém trestní justice se výrazně odlišuje oproti jeho evropské kontinentální verzi. Podle Cola a Smithe (2007: 145) se americká policie vyznačuje:

- 1) omezenými pravomocemi stanovenými zákonem,
- 2) decentralizací čili upřednostněním lokální policie namísto celonárodní a
- 3) fragmentací policejního systému, který je tak složen z řady samostatných organizací, od oblastních sheriffů po Federální úřad vyšetřování (FBI), se svou vlastní jurisdikcí a povinnostmi.

Jak nicméně upozornili Geller a Morris (1992), tato struktura má daleko k jednoznačnosti a vyvolává tak řadu otázek a konfliktů mezi jednotlivými organizacemi. Na druhé straně, v souvislosti s „válkou proti teroru“ vedenou na území USA je patrný trend propojování jednotlivých organizací pod dohledem Ministerstva vnitřní bezpečnosti (Department of Homeland Security) a prolínání jejich agendy (Cole – Smith 2007: 154).

NYPD je nejstarší a největší obecní policií v USA. Jako takové je zodpovědné za obecné zajišťování veřejného pořádku v NYC, za vyšetřování zločinu i jeho předcházení a stejně tak za asistenci při řešení problémů občanů, které nejsou přímo spjaté s porušením zákona, např. poskytování informací, řízení dopravy hledání pohřešovaných osob či zasahování při pokusu o sebevraždu (*ibid.*: 160–163). V čele instituce stojí Policejní komisař, jenž je jmenován starostou NYC na pětileté funkční období. Policejní komisař je pověřen řízením policejního oddělení. Vybírá a jmenuje velitelství NYPD sestávající ze čtrnácti zástupců komisaře zodpovědných za výkon specializované agendy: administrativa, boj proti terorismu, zpravodajství, výcvik, pracovní vztahy atp. Výkon jeho činnosti je úzce spjatý s agendou newyorského starosty, jemuž podléhá (srov. White 2011).

Druhá část Brattonovy kritiky již přímo souvisí s používáním nulové tolerance při charakterizování newyorského policejního modelu z 90. let.⁵ Dříve než se ovšem budeme věnovat vztahu mezi nulovou tolerancí a Brattonovým „potomkem“, je na čase přiblížit vlastní „Newyorský zázrak“.

V roce 1993 byl starostou NYC zvolen Giuliani s programem slibujícím zbavit metropoli pověsti nebezpečného místa zmítaného kriminalitou a násilím (Harcourt 2001: 47; Punch 2007: 13). Během jeho vlády, v jejímž rámci jmenoval Brattona velitelem NYPD, skutečně došlo k výraznému poklesu zločinu. V *Indexu kriminality*, vydávaném FBI pro 189 amerických měst s více než 100 000 obyvatel, se NYC posunulo z 87. na 140. pozici (Wacquant 2009: 180).⁶ Podle údajů Giulianiho kanceláře se množství ohlášených trestných činů snížilo v letech 1993-1997 o 44,3 %. Zmenšil se nejen počet vloupání, přepadení a znásilnění, ale především násilných úmrtí, a sice zejména těch na veřejných místech za použití střelné zbraně (Bowling 1999: 535). Jak poznamenal Dixon (1999: 7), „Newyorský ‚zázrak‘ byl v zásadě o vypořádání se s mírou násilných úmrtí“ a ta klesla ve sledovaném období o 60,2 % (Greene 1999: 171). Newyorský starosta i jeho policejní komisař to přičítali výhradně efektivnější policejní práci: „Zločinnost v New York City poklesla, na vině je policie“ (Bratton 1998: 29).

Podle Brattona (1998: 34–40) to byl především důsledek následující změn v organizaci NYPD: Ještě před Giulianiem byla policie posílena o 7000 lidí, což spolu s pozdějším zvětšením objemu finančních prostředků nepochybně rozšířilo její možnosti.⁷ Za mnohem závažnější nicméně považoval decentralizaci organizace, posílení pravomocí jednotlivých oddělení, prohloubení jejich spolupráce se specializovanými jednotkami, zapojení strážníků do zatýkání prodejců drog, zpřístupnění vnitřních počítačových databází a informací ohledně vyšetřování policejní korupce. Všechny tyto změny měly **posílit důvěru a vytvořit sdílenou zodpovědnost v policejním sboru**. Doposud panující obavy z korupce byly vykoupeny vyšší akceschopností a účinností. Společně s těmito opatřeními byl zaveden systém setkávání a diskutování aktuálních údajů ze statistik kriminality v každém policejním obvodu s jejich veliteli a vedením policie. Vzhledem ke stěžejní roli **statistického mapování kriminality a jejího postihování na tomto základě** byl popsán proces pojmenován jako *COMPSTAT* (*Computer Statistics*).

V neposlední řadě se Brattonova reforma vyznačovala přijetím osmi strategií kontroly zločinu soustředící se na témata dopravy, domácího násilí, kriminality mládeže, automobilových krádeží, drog, zbraní a také na kvalitu života snižující jednání (srov. Nagy – Podolny 2008). Z hlediska našeho zájmu je nejdůležitější **„Policejní strategie č. 5: Opětné dobytí veřejných míst v New Yorku“**, již **Bratton označil za „základní pilíř“ svého přístupu** (Bratton – Knobler 1998: 228). V tomto dokumentu jsou vysvětleny základní premisy programu kvality života a explicitně zmíněna inspirace Wilsonovým a Kellingovým teoretizováním v již zmiňovaném článku „Rozbitá okna“:

„Před více než deseti lety James Q. Wilson a George L. Kelling, autoři přelomového článku „Policie a bezpečné sousedství“ vydaného v březnovém čísle roku 1982 *The Atlantic Monthly*, postulovali tezi „rozbitých oken“, podle níž je **nepořádek ponechaný bez patřičné reakce známkou toho, že se nikdo nestará, a způsobuje jak další nepořádek, tak závažnější zločin**. Wesley Skogan otestoval Wilsonovu a Kellingovu hypotézu na více než 40 městech a dospěl k závěru, že nepořádek je skutečně tím prvním krokem v tom, co nazývá „sestupnou spirálou městského úpadku“ (Giuliani – Bratton 1994: 6 cit. dle Harcourt 2007: 1385–1386, zvýraznění doplněno).

Zvýšené a nekompromisní postihování přestupků vůči veřejnému pořádku bylo Brattonem vyzkoušeno již v době svého ředitelování Oddělení dopravní policie NYC (1990-1992). Ve spolupráci

5 Dále se používala označení jako: „program kvality života“, „zajišťování veřejného pořádku“, „community policing“ či „policie rozbitých oken“ (Harcourt 2001: 50).

6 Města jsou řazena sestupně od kriminalitou nejvíce zatíženého po to nejméně zatížené.

7 Mimochodem, podle Wacquanta (2009: 261) bylo v roce 2001 zaměstnáno u NYPD celkem 41 000 jednotlivců, což odpovídá téměř rovné polovině policejního personálu v celé Francii s přibližně sedmkrát větším počtem obyvatel. V ČR působí v současnosti kolem 39 000 policistů.

s Maplem a Kellingem se zaměřili na „černé pasažéry“ městského metra a zanedlouho byli svědky znatelného nárůstu zadržených osob. Navíc byli jako „nezamýšlený vedlejší produkt“ (Bratton – Knobler 1998: 154) zajištění při kontrolách ti, kdo se vyhýbali nástupu výkonu trestu anebo u sebe měli ilegální návykové látky či zbraně. Podle Brattona měl daný postup s ohledem na závažnější kriminalitu určitý preventivní efekt, neboť „mizerové si to po nějaké době uvědomili a začali své zbraně nechávat doma“ (*ibid.*) a těm ostatním byly zbraně zkonfiskovány. Odebírání nezákonně držených zbraní je ostatně považováno za jeden z největších úspěchů NYPD v 90. letech, jelikož tím údajně napomohlo k omezení strachu občanů ze zločinu a prevenci trestné činnosti (Kellinga 2001: 126–129). Teorie rozbitých oken se tím pro Bratton stala ověřenou a čekala na svou implementaci ve větším měřítku.

Podle Smithe, jednoho z nejvýznačnějších kritiků politik nulové tolerance, sehrála Giulianiho a Brattonova páta strategie dvojí roli: Jednak **jasně identifikovala nepřítele, jenž „ukradl město bělošské střední třídě“, jednak přišla s řešením, jak jí ho vrátit** (Smith 1998: 3). V intencích teorie rozbitých oken, kde „žebrák je vskutku tím prvním rozbitým oknem“ (Wilson – Kelling 1982: 34), byl jako největší nepřítel prezentován tzv. „*squeegee man*“ – člověk vydělávající si na živobytí tím, že umýval okna aut čekajících při dopravní zácpě, za což poptával určitou odměnu. Společně s ním byly za snižující se kvalitu života v NYC obviněny prostitutky, „nezřízení cyklisté“, nevychovaná mládež, sprejeři, squatteři a bezdomovci. Záminkou pro jejich kontrolování, postihování a vytlačování z vybraných veřejných míst bylo především popíjení alkoholu, užívání ilegálních návykových látek, močení, odhazování odpadků a jiné formy znečišťování, stejně jako rušení nočního klidu, příliš hlučná komunikace, neopatrné přecházení přes cestu, venčení psů bez vodítka anebo jízda na kole bez zvonku (srov. Bowling 1999: 547; Greene 1999: 175–177; Wacquant 2009a: 25).

Vrátíme-li se k původní otázce, **zůstává nejasné, zdali realizace Brattonova modelu skutečně snese označení „nulová tolerance“**, anebo je příhodnější využít některou z alternativních koncepcí. Brattonovo zamítavé stanovisko podporuje například Silverman (1999, 1998) či Brereton (1999), kteří upřednostňují komplexnější pohled na provedené změny a postupy. Opačný postoj zaujímá Harcourt (2007). Podle něj byl Brattonův přístup od samého počátku nulovou tolerancí, protože jeho smyslem bylo cestou soustavné kontroly a zadržování „vyčistit“ město od nežádoucích živlů (*ibid.*: 1386–1387). Snad někde uprostřed stojí Dixon (2005: 10, kurzíva původní), podle nějž strategie NYPD v 90. letech „nebyla *založena* na nulové toleranci, je-li tím myšleno agresivní zintenzívněné vynucování práva. Byla to nanejvýš jedna taktika z mnoha ... NYPD se tedy nejvíce proslavilo z mylného důvodu.“ Není úkolem autora této studie spor o adekvátní klasifikování newyorského modelu rozsoudit. Definitivní příklon ke kterékoli z jeho stran nadto ještě nezodpovídá otázku, můžeme-li „*Newyorský zázrak*“ považovat za potvrzení teorie rozbitých oken, a pokud ano, jedná-li se o nejpříjemnější způsob policejního řešení problému zločinnosti a strachu z ní.

2.3. Mezinárodní šíření nulové tolerance

I když se ještě za Giulianiho starostování objevily studie zpochybňující jedinečnou úlohu policie při snižování míry zločinu (viz níže), tato skutečnost nic nezměnila na tom, že se z „*Newyorského zázraku*“ stal „politický a komerční zlatý důl produkující poradenské služby, pracovní pozice, smlouvy s nakladatelstvími a jednotlivá povolání“ (Dixon 2005: 9). Vzniklá „**globalizace nulové tolerance**“ (Wacquant 2009a: 19) nebyla umožněna pouze značnou symbolickou hodnotou příběhu slibujícího radikální omezení zločinnosti (Newburn – Jones 2007: 236).

Svůj podíl na úspěchu měl jak marketing newyorské radnice a policie, tak činnost spřízněných novinářů, intelektuálů a myšlenkových trustů. Zatímco Giuliani s Brattonem prosazovali plnou odpovědnost policie za snížení kriminality, NYC se brzy dostalo do středu pozornosti veřejného zájmu. Jen v roce 1998 jej navštívili představitelé více než 200 policejních oddělení, z čehož tři čtvrtiny

pocházeli ze zahraničí, a o dva roky později přes 2000 zástupců z dalších 235 oddělení (Harcourt 2001: 57).

Druhým střediskem „mezinárodní difúze nulové tolerance“ (Newburn – Jones 2007: 229) se stal Washington, D. C. Zde sídlí *Institut Manhattan*, konzervativní myšlenkový trust založený v roce 1978 za účelem předkládání politického řešení sociálních problémů „volnotržní“ cestou, je zřejmě nejaktivnějším aktérem ve věci popularizace teorie rozbitých oken a přidružených forem policejní práce (Wacquant 2009a: 14–15). Pořádání přednášek a seminářů, financování výzkumu a zprostředkovávání zaměstnání, vydávání publikací, poskytování poradenství, financování politických kampaní, to jsou jen některé ze způsobů, jimiž bylo „evangelium nulové tolerance“ (Shapiro 1997) hlášáno a bez nichž by stěží získalo soudobý věhlas (srov. Newburn – Jones 2007: 231–232).

Nejprve se nulová tolerance dostala do Velké Británie, odkud putovala také díky aktivitě *Institutu pro ekonomické záležitosti*, sesterské organizace *Institutu Manhattan*,⁸ do Francie, Holandska, Německa, Rakouska, Itálie, Španělska, Norska a Švédska. Opačným směrem potom cestovala do Kanady, Mexika, Brazílie, Argentiny, Izraele, Jižní Afriky, Austrálie, na Nový Zéland a dál. Vžívána přitom nebyla výlučně pro záležitosti zákona a pořádku, ale své uplatnění nacházela také v otázkách mezinárodní politiky a jinde (srov. Belina – Helms 2003; Innes 1999; Lundgaard 2011; Mitchell 2011: 299–300; Mountz – Curran 2009; Newburn 2002; Ortner *et al.* 1998; Punch 2007; Smith 2001; Wacquant 1999a: 20–22, 2009b: 243–269).

Evropská zkušenost obohatila problematiku nulové tolerance o nový rozměr. V NYC byl tento přístup realizován republikánským kandidátem, kdežto ve Velké Británii a Francii se jej zvláště chopili **sociální demokraté**. Tato skutečnost nabývá na důležitosti, uvážíme-li, že teorie rozbitých oken byla od počátku koncipována jako výzva levicové kriminologii a kriminální politice (Kelling 1997: 3–4; srov. Currie 1991).⁹ Někteří autoři tento posun vnímali pozitivně – jako například Hopkins Burke (1998), podle nějž je nulová tolerance vhodnou strategií pro složité postmoderní společnosti, kde spíše než ideologické rozdíly by měly být pragmaticky upřednostněny praktické přínosy při kontrole zločinu. Jiní byli poněkud méně optimističtí a naopak akcentovali ideologický charakter přijímání nulové tolerance jako dalšího projevu „neoliberalizace“ parlamentních levicových stran neboli opouštění sociálně demokratického programu ve prospěch konzervativní politiky zákona a pořádku a liberálního pojetí trhu (Wacquant 2009: 243–269, 2008).

Ve Velké Británii byla nulová tolerance podpořena Jackem Strawem, stínovým ministrem vnitra Labour Party, jenž po svém návratu z návštěvy Brattona a jeho zástupce Maplea v září 1995 prohlásil, že pokud jeho strana vyhraje volby, „vrátí zákona dbalým občanům zpět ulice“ od „agresivního žebrání opilců, narkomanů a pouličních obchodníků“ (Anderson – Mann 1997: 256). Za nulovou toleranci se rovněž postavil Tony Blair v rozhovoru pro časopis *Big Issue* z ledna 1997: „Ano, podporuji [nulovou toleranci], je důležité říkat, že netolerujeme drobnou kriminalitu ... Samozřejmě někteří to budou interpretovat drsným a nepřijemným způsobem, ale myslím, že hlavní princip zní: Ano, je správné být netolerantní vůči lidem bez domova na ulici.“

8 Institut mimo jiné vydal sborník „Nulová Tolerance: Policie ve svobodné společnosti“ (Dennis 1998).

9 Pro ilustraci jejich základních znaků z hlediska autorů teorie rozbitých oken citujeme Kellinga (1997: 3): „Rozbitá okna‘ zpochybňují mnoho z levicových axiomů: Řešení zločinu vyžaduje řešení sociálních ‚příčin‘ zločinu – chudoba, rasismus a sociální nespravedlnost, malé přestupky jako prostituce či agresivní žebrání jsou zločiny bez obětí, policejní zajišťování veřejného pořádku představuje ‚válku proti chudým a minoritám‘, chování označované za neslušné je ve skutečnosti vyjádřením kulturní diverzity, jež zpochybňuje zvyky střední třídy, a konečně práva jednotlivce zastihují zájmy společenství prakticky ve všech směrech mimo bezprostředně hrozícího násilí.“

Pokud jde o implementaci nulové tolerance, jsou uváděny tři případy: „Operace nulová tolerance“ Metropolitní policie v londýnském King's Cross, „Operace reflektor“ policií ve Strathclyde¹⁰ a iniciativa policejního důstojníka Raye Mallona v Hartlepoolu. Za nejuvěrnější snahu napodobit newyorskou zkušenost je považován posledně jmenovaný, kdy prostřednictvím potírání drobné trestné činnosti údajně došlo ke snížení závažnější kriminality (Dennis – Mallon 1998; Innes 1999: 399–400).

Celkově však neměla nulová tolerance vliv na britskou kriminální politiku. Jedním z důvodů bylo její odmítnutí místními policejními důstojníky spatřujícími v ní **již zdiskreditovaný styl policejní práce**, jenž začátkem 80. let zapříčinil Brixtonské nepokoje (Jones – Newburn 2004; Hopkins Burke 1998; Griffiths 1998; Pollard 1998).¹¹

Německá zkušenost s nulovou tolerancí v mnohém kopíruje britský případ. Po pochvalném článku v *Der Spiegel* z roku 1997 byl nejprve Bratton pozván do několika německých měst, aby byl sám brzy navštíven politicko-policejními delegaci v NYC. Pozornosti médií se těšila zejména cesta starosty Frankfurtu. Na druhé straně se souběžně začaly objevovat příspěvky policejních důstojníků a akademiků zpochybňující efektivitu nulové tolerance a možnosti jejího přenosu do tuzemského prostředí.

Belina a Helms (2003: 1849) k tomu poznamenávají, že je třeba mít na paměti, že „nálepka ‚nulová tolerance‘ je často **používána k označení nejrůznějších iniciativ, které toho s New Yorkem nemusejí mít tolik společného**,“ o čemž svědčí skutečnost, že bývá často uváděna místními konzervativními politiky v souvislosti s imigrační politikou, a současně „základní východiska nulové tolerance jsou často **již zavedenou součástí policejní praxe**, aniž by přitom byl pojem ‚nulová tolerance‘ používán“. Dotyční autoři provedli dvě případové studie v skotském Glasgow a německém Essenu, na jejichž základě dospěli k závěru, že činnost policie inspirovaná nulovou tolerancí „musí být zkoumána nikoli pouze jako nástroj prevence kriminality, ale také v kontextu meziměstské konkurence“ (*ibid.*: 1845). Zvýšené kontrolování a vystrnadňování určitých sociálních skupin (bezdomovci, narkomani, žebráci atp.) z městských center není podle jejich názoru primárně motivováno ani tak snahou řešit problém zločinu, jako spíše přesvědčením, že „špinavé a nebezpečné městské centrum je špatné pro obchod“ (*ibid.*: 1862). Rétorika „zákona a pořádku“ má tento proces „estetického zušlechťování městských center“ pro zákazníky ospravedlnit a usnadnit (*ibid.*).

Ze všeho nejvíce poukazují britský a německý příklad na nutnost kontextuálního chápání nulové tolerance. Navzdory shodné rétorice se totiž ještě nemusí vždy a všude jednat o tytéž postupy a některé postupy obvykle chápané ve vztahu k nulové toleranci nemusejí být takto označovány. Áas (2013: 195) s ohledem na soudobou globalizaci kriminální politiky a kontroly zločinu podotýká, že tento proces ‚rostoucího přeshraničního spojení primárně nepředpokládá ani tak homogenizaci, jako spíše daleko komplexnější, rozmanitější a hůře předpověditelné důsledky‘. Jinými slovy, přenášení nulové tolerance musí vždy počítat s místními podmínkami, které nadto nemusejí být vždy příhodné pro její implementaci. V Británii to byla silná „kulturní rezistence“ (Jones – Newburn 2004: 134) vůči ideji nulové tolerance ze strany těch, kdo měli být jejími hlavními vykonavateli, ovšem neméně podstatné jsou rozdíly v oblasti politické, právní a společensky-kulturní.

Jak upozorňují Newburn a Jones (2007: 234), flexibilní využití je stěžejní předností „nulové tolerance“; rovněž díky ní zůstává po více než 30 let „jedním z nejpotentnějších symbolů kontroly zločinu“ (*ibid.*: 221). Ačkoli nemá žádný ustálený význam, má ohromný symbolický potenciál. Nulová tolerance ohlašuje změnu, která je náhlá, radikální a slibující obrát k lepšímu. A dokud bude rezonovat

10 Dotyčné policejní vedení nicméně spojitost s nulovou tolerancí, jak byla akce prezentována médií, dementovalo (Punch 2007: 25; srov. Orr 1998).

11 Po roce 1997 byla nulová tolerance opakovaně vyzývána jak labouristy, tak konzervativci. Patrně nejaktuálnějším případem je snaha skupiny poslanců vyhlásit nulovou toleranci pouliční prostituci (BBC News 2014). O potřebě nulové tolerance hovořil také David Cameron v návaznosti na londýnské pouliční nepokoje v srpnu 2011 (The Telegraph 2011).

v rámci jejím prostřednictvím oslovované populace, dokud bude například kriminalita pociťována *anebo* prezentována jako závažný společenský problém vyžadující bezprostřední řešení, potud bude nulová tolerance atraktivní pro ty, kdo slibují jeho rázné řešení.

3. Sociálně-vědní a intelektuální východiska nulové tolerance

Nulová tolerance bývá často pokládána do spojitosti s **teorií rozbitých oken**.¹² Svým zaměřením se na zločin a přestupky vůči veřejnému pořádku se hlásí k dlouhé tradici sociálně-vědního výzkumu majícímu své počátky ve zkoumání Chicagské školy sociologie v první polovině 20. století. Jedním z jejích klíčových poznatků bylo zjištění, že zločin není rovnoměrně rozmístěn v rámci města, nýbrž má tendenci se koncentrovat v určitých oblastech. V rozporu s tehdy dominujícími biologickým a racionalistickým vysvětlením zločinu bylo Shawem a McKayem (1942) konstatováno, že míra zločinnosti koreluje s mírou přítomnosti sociálních problémů, jako je chudoba, nezaměstnanost, rezidenční migrace, a naopak nemá co dočinění s národnostními či etnickými charakteristikami obyvatel těchto oblastí (Kubrin 2011: 225–228; Shaw – McKay 1942). V 90. letech pak na tato zjištění navázalo studium takzvaného „*efektu sousedství*“, respektive dopadů sousedských vazeb, sociální kontroly, vzájemné důvěry, institucionálních zdrojů či narušování veřejného pořádku na delikvenci, násilí, deprese a vysoce rizikové chování (Sampson 2012: 31–49; Sampson *et al.* 2002).

Teorie rozbitých oken, vystavěná na představě, že „narušování veřejného pořádku a zločinnost [jsou] obvykle neoddělitelně spojeny v určité vývojové sekvenci“ (Wilson – Kelling 1982: 31),¹³ k tomuto přetrvávajícímu **zájmu o vztah mezi sociální organizací sousedství a zločinem** nepochybně přispěla. Podle této teorie se nepostihování drobných přestupků na veřejném prostranství, jako je odhazování odpadků a jiné podoby znečišťování, graffiti, poplakování se, popíjení alkoholu či užívání drog, hlasitá či vulgární komunikace, rychlá jízda v automobilech, žebrání, prodej pornografie či prostituce, přirozeně přelévá do nárůstu páchaní závažné trestné činnosti, neboť spolu s tím, jak v místních klíči strach ze zločinu, je oslabována neformální společenská kontrola a případným pachatelům je tak dáváno najevo, že se o místní prostředí nikdo nezajímá a tento pocit „beztrestnosti“ je motivuje k zabíjení, přepadávání, znásilňování, obchodování s drogami atp. **Jinak řečeno, jedno rozbité okno zavdá dalšímu rozbití, nebude-li včas opraveno.**

3.1. Vliv teorie rozbitých oken na newyorskou praxi nulové tolerance

Dříve než se však budeme teorií rozbitých oken zabývat podrobněji, je třeba učinit poznámku o vlivu teorie rozbitých oken při přijímání nulové tolerance. Na jedné straně se v literatuře můžeme setkat s příběhem, kde „teorie rozbitých oken ... vytvořila revoluci v policejní práci a vynucování práva“ (Harcourt – Ludwig 2006: 272; srov. Massing 1998). Na straně druhé bývá tento jednoduchý příběh, kdy na počátku stále teorie a na jeho nedalekém konci jí ovlivněná praxe, v mnoha ohledech zpochybňován (Young 1999: 121–140). Především můžeme upozornit na to, že samotná teorie nabízí množství výkladů nejvhodnějších politických opatření k řešení problému kriminality, kdy policejní nulová tolerance je pouze jedním z nich (Harcourt – Ludwig 2006: 282). Innes (1999: 398) dále soudí,

12 V literatuře se také vyskytují výrazy jako „hypotéza rozbitých oken“ či „teze o rozbitých oknech“. V této studii jsou tyto termíny používány jako synonyma.

13 V anglickém originálu se vyskytuje pojem „disorder“, který překládáme jako „narušování veřejného pořádku“ či „přestupky vůči rádu“.

že ač teorie rozbitých oken nepochybně „poskytla nulové toleranci legitimizační rámec, do něhož mohly být argumenty [na její podporu] zasazeny“, její skutečný význam pro přijetí nulové tolerance je přinejmenším sporný.

Toto tvrzení můžeme osvětlit pomocí analýzy výpovědí hlavních aktérů newyorské nulové tolerance provedené Benjaminem Bowlingem (1999: 544). Podle něj nebyla inspirována ani tak teorií rozbitých oken, jako spíše „selským rozumem“ zkušených policejních důstojníků ze staré školy. Ve skutečnosti Wilson s Kellingem, pokračuje autor, „pouze přebalili existující policejní moudro“ (*ibid.*), které američtí policejní pochůzkáři nazývají poněkud méně elegantněji jako „teorii drcení koulí“ (Maple – Mitchell 1999: 153). Bowling své tvrzení dokládá několika zdroji, včetně rozhovoru z roku 1977 s někdejší policejním velitelem šestého newyorského okrsku a pozdějším náčelníkem detektivů na Manhattanu Aaronem Rosenthalem. Ten řekl, že „eroze kvality života ve městě začala nikoli tehdy, kdy se ‚systém‘ nebyl s to popasovat s vraždami ... ale s pachateli drobné kriminality“, a jakmile bylo toto „semínko zasazeno, rozkvetlo do rozsáhlé neúcty k zákonům“ (Bowling 1999: 544–545). Citovaný policista zde jinými slovy vyjadřuje tutéž logiku, kterou o pět let později prezentovali Wilson a Kelling ve svém vlivném článku.

O komplikovaném vztahu mezi teorií rozbitých oken a jejich spravováním výstižně vypovídají prohlášení nejznámějších strůjců nulové tolerance. Ačkoli Bratton přiznává teorii rozbitých oken vliv na potírání zločinu v newyorském metru v době svého tamějšího působení, zároveň dodává, že se s ní ztotožnil prostě proto, že Kelling údajně jen „krásnými slovy“ vyjádřil to, co znal ze své zkušenosti. Ve své biografii napsané společně s Peterem Knoblerem (1998: 138–139) k tomu dále řekl: „**Podporoval jsem to, co [Kelling] napsal, protože jsem už tím sám žil**“. Maple v časopise *The New Yorker* přiznal, že se „nikdy neobtěžoval číst ‚Rozbitá okna‘“ (Remnick 1997 cit. dle Bowling 1999: 544). Konečně Wilson a Kelling sami označili svou teorii za „spekulaci“ (Hurley 2004) mající povahu „série hypotéz, které byly do jisté míry extrapolovány ze zaznamenaných *zkušeností policistů v první linii* a obyvatel jimi dozorovaných sídlišť, s nimiž Kelling ... přicházel do kontaktu v průběhu svého akademického bádání“ (Newburn – Jones 2007: 231, moje kurzíva).

3.2. Analýza argumentace „Rozbitých oken“

Ať už se přikloníme ke kterékoli z uvedených verzí, faktem zůstává, že Wilsonův a Kellingův článek z roku 1982 bývá opakovaně uváděn za účelem ospravedlnění smysluplnosti nulové tolerance, a proto si zasluhuje hlubší rozbor. Abychom adekvátně porozuměli argumentaci článku a jeho závěrům, je nezbytné vzít v potaz společenský kontext, v němž byl sepsán.

Začátkem 80. let panovala v akademických kruzích značná skepse ohledně možnosti policie snižovat zločinnost, nacházejí-li se příčiny zločinu ve společenské struktuře, sociálních nerovnostech, diskriminaci a chudobě (srov. Eck – Maguire 2006: 207–208). Wilson a Kelling se ve svém článku postavili proti tomuto přesvědčení a svou argumentaci založili na stěžejní roli pěších jednotek, které podle jejich názoru hrají rozhodující úlohu v předcházení kriminality cestou snižování strachu ze zločinu.

Strach ze zločinu představuje relativně nové téma v agendě policejních složek. Podle Silvermana a Della-Giustiny (2001: 947–949) se v USA začalo diskutovat v 60. letech v reakci na aktivismus hnutí práv obětí a výzkumů systému trestní justice, aby se následně stal stěžejní součástí nového policejního přístupu známého jako **community policing**. Před 70. lety bylo za hlavní úkol policie považováno retrospektivní vyšetřování zločinů a dopadávání zločinců za využití motorizovaných jednotek bezprostředně reagujících na tísňová volání. Pěší jednotky byly viděny jako zastaralé a neefektivní, v nich sloužící policisté měli poměrně nízký sociální status a někdy sloužily jako druh kázeňského trestu. Odosobněný a profesionální přístup byl zase prosazován jako řešení rozsáhlé

policejní korupce. *Community policing* naopak upřednostňuje řešení problému zločinu cestou prevence a uznává, že policie je pouze jednou silou v postihování a předcházení zločinnosti, a proto je žádoucí navazovat dobré a důvěrné vztahy mezi příslušníky policie a místními obyvateli. K tomuto účelu nejsou motorizované jednotky příhodné (srov. Hopkins Burke 1998: 670).¹⁴

Převážná většina badatelů v dané oblasti uznává, že „**zločin a strach spolu souvisejí**“ (Silverman – Della-Giustina 2001: 943). Wilson a Kelling předložili vcelku nekomplikované a přímé pojetí **působení policistů v ulicích na zvyšování pocitu bezpečí**, odkazující přitom na dva výzkumy: Prvně citují výzkum projektu Státu New Jersey „*Program bezpečných a čistých susedství*“ realizovaný koncem 70. let think-tankem *Police Foundation*.¹⁵ Experimentálně laděné zkoumání přineslo zjištění, že pěší hlídky sice nesnižují míru kriminality v susedství, ale jeho obyvatelé se oproti lidem žijícím v oblastech bez nich cítili bezpečněji, více se domnívali, že kriminalita klesá, a přijímali méně bezpečnostních opatření jako například častější se zdržování ve svých bytech za zamčenými dveřmi.

K vysvětlení této skutečnosti je dle Wilsona a Kellinga třeba rozlišit mezi závažnou trestnou činností („*crime*“) a přestupky vůči veřejnému pořádku („*disorder*“). Zatímco **strach** z fyzického napadení nepochybně patří mezi nejrizikovější akty, s nimiž se člověk může potýkat, tato alternativa by nám neměla znemožnit rozpoznat další a dle autorů mnohem častější zdroje strachu – především „obtěžování nespořádanými lidmi“, jako jsou „žebráci, opilci, narkomani, neurvalí náctiletý, prostitutky, výtržníci či mentálně narušení“ (Wilson – Kelling 1982: 30). I když se kriminalita nesníží, přítomnost policie má za následek posílení pocitu bezpečí nejen mezi místními obyvateli, ale všemi „slušnými“ občany. **Vyšší šance přijít s policistou do kontaktu pak vyvolává pocit sounáležitosti a prohlubuje neformální cesty sociální kontroly**. Naopak **neschopnost udržování veřejného pořádku vede k postupnému úpadku susedství a provázaně k celkovému oslabení sociální kontroly**.

Tuto tezi podkládají autoři výzkumem psychologa Philipa Zimbarda, jenž v jeho rámci umístil po jednom automobilu bez poznávací značky do newyorského Bronxu a kalifornského Palo Alta¹⁶, které potvrdilo, že vandalismus se může objevit všude, kde vládne atmosféra nezájmu a „každý se stará jen sám o sebe“. Drobné přestupky se ovšem podepisují nejen na šíření bagatelní kriminality, ale rovněž vyživují i závažnou trestnou činnost. Wilson a Kelling (1982: 31–32) líčí tento proces následovně:

„Stabilní susedství s rodinami, jež se starají o své domovy, dávají pozor na děti a sebejistě vystupují vůči nezvaným hostům, se mohou změnit během několika málo let či dokonce měsíců v nehostinnou a děsuplnou džungli. Část nemovitosti zůstane opuštěna, pozemek zarůstá trávou, je rozbito první okno. Dospělí přestávají domlouvat nezvedným dětem a ty tím povzbuzené se stanou

14 Vztah mezi *community policing* a nulovou tolerancí je taktéž nejednoznačný. Podle některých autorů lze vnímat obě strategie jako totožné, případně jako kompatibilní (Hopkins Burke 1998; Silverman 1998). Podle jiných se naopak obě strategie nacházejí ve vzájemném konfliktu, a to konceptuálně i empiricky: „Rozbitá okna“ a jejich potomek, nulová tolerance, se rovnají pokusu kolonizovat *community policing* a komunitní prevenci zločinu a proměnit je v nástroje profesionálního boje vůči zločinu způsobem, který by ohrozil značný pokrok v policejní práci za posledního čtvrtstoletí ... To, co se stalo v New Yorku v polovině 90. let nebyl *community policing*, nýbrž aplikace nové strategie, taktiky a technologie policejním vedením, které zůstalo věrné tradičním koncepcím policejní autonomie, sociálního řádu a zločinu“ (Dixon 1999: 12–13; srov. Griffith 1999: 6–10; Lum 2009).

15 Na tomto výzkumu se podílel také Kelling, jenž měl již dříve zkušenosti se zkoumáním pěších hlídek v Bostonu (srov. Kelling 1978).

16 V prvním případě byl vůz prvně poškozen do deseti minut po svém opuštění a během čtyřiašedeseti hodin byl rozebrán a zdemolován úplně. V druhém případě zůstal automobil bez povšimnutí déle než týden. Jakmile však Zimbardo poškodil část vozidla, jiní jej brzy následovali a během několika hodin jej také postihl „bronxský“ osud. V obou případech byli vandaly „počestně vypadající“ občané. Časový odstup lze vysvětlit odlišnou mírou organizace příslušných susedství, kde Bronx je anonymnější a opuštěná auta a poškození cizího majetku se zde vyskytují častěji.

ještě rozdováděnějšími. Rodiny se stěhují pryč, neukotvení jedinci zase dovnitř. Náctiletí se shromažďují před jedním z obchodů. Prodavač je žádá, aby odešli. Neposlouchají. Objevují se rvačky. Hromadí se odpadky. Lidé začínají popíjet před potravinami, opilci padají na chodník a nikdo jim nebrání v tom, aby tam přenocovali. Chodce oslovují žebráci. V tomto bodě ještě není nevyhnutelné, že závažná zločinnost poroste anebo že se objeví násilné útoky vůči cizincům. Nicméně mnoho obyvatel si bude myslet, že zločin a především násilný zločin je na vzestupu a adekvátně tomu přizpůsobí své chování. Na ulicích se budou vyskytovat méně často, a když už, tak se budou držet dál od svých bližních a pohybovat se budou rychlým krokem, potichu a se sklopenýma očima. Taková oblast je zranitelná před invazí zločinu. I když to není nevyhnutelné, je mnohem pravděpodobnější, že se zde ... bude obchodovat s drogami, prostitutky se budou vystavovat a auta rozebírat. Opilci budou okradeni hochy, kteří to dělají pro zábavu. Zákazníci prostitutek zase těmi, kdo to dělají účelově a možná násilně.“

Jak je vidět z uvedené citace, předložený model je o něco složitější, než jak je běžně vykládán. **Teorie rozbitých oken sice může být v konečném důsledku chápána jako „metafora úpadku sousedství“** (Walker 1984: 76) založená na tezi, podle níž je závažná trestná činnost generována nepostihováním přestupků vůči narušování veřejného pořádku, nicméně je třeba vzít v potaz, že **vztah mezi drobnými přestupky a závažnou kriminalitou prochází specifickými stádii, a proto je ze své podstaty působení policejní kontroly přestupků na předcházení závažné kriminality nepřímé** (Xu *et al.* 2005). Jinými slovy, „vývojová sekvence mezi zločinem a narušováním veřejného pořádku“ (Wilson – Kelling 1982: 31) sestává nikoli ze dvou, ale ze čtyř fází, jež musejí být všechny přítomny, pakliže chceme zůstat věrni teorie rozbitých oken v jejím původním znění. Společně s Hinklem a Weisburdem (2008: 505) můžeme tyto fáze charakterizovat takto:

- Narušování veřejného pořádku v určitém sousedství se nikdo nepokouší zastavit či kontrolovat.
- Občané začínají pociťovat strach, a tak se stahují z veřejného prostoru.
- Výkon neformální sociální kontroly se následně omezuje a/nebo je vnímán zločinci zvenčí jako malý.
- Narušování veřejného pořádku a kriminalita se zvyšuje v přímé úměře s rostoucí aktivitou zločinců předpokládajících menší zájem ze strany veřejnosti účastnit se ochrany svého společenství.

Role policie je z hlediska teorie rozbitých oken nepostradatelná. Policejní síly jsou nezastupitelným činitelem při „spravování rozbitých oken“ (Kelling – Coles 1996), totiž při ochraně místního společenství jak před místními „opilci a pobudy“ (Wilson – Kelling 1982: 30), tak před „kriminální invazí“ cizinců (*ibid.*: 32–33). Nad prvními je třeba držet dozor, ti druzí zase musejí být ze sousedství vyloučeni. V intencích „*Rozbitých oken*“ je kriminalita chápána jako něco, co přichází do lokality zvenčí. Je to totiž výlučně „cizinec“, kdo „dělá skutečné problémy“ (*ibid.*: 30). Tato dichotomie je dále posílena zajímavým symbolickým obratem – pokud mezi členy gangu patří někdo z místních, potom o svůj status domácích automaticky v očích policie přichází a musí s ním být zacházeno stejně jako se skutečným cizincem (*ibid.*: 35; Kelling – Coles 1996: 166). Jinými slovy, základem teorie rozbitých oken je rozdělení lidí na „slušné“ a „neslušné“, přičemž policie má za úkol pacifikovat ty druhé prostřednictvím „posílení mechanismů sociální kontroly přirozených společenství za účelem zmenšení strachu na veřejnosti“ (Wilson – Kelling 1982: 34).

3.3. Teorie rozbitých oken ve světle konzervativní kriminologie

Myšlenka, že „by **policie měla chránit společenství stejně jako jednotlivce**“ (Wilson – Kelling 1982: 38), nám pomáhá pochopit, z jakých intelektuálních tradic autoři teorie rozbitých oken vycházejí. Tou je především v případě Wilsona konzervativní kriminologie.

Konzervativní kriminologie se etablovala v reakci na socio-kulturní změny a liberální reformy kriminální a vězeňské politiky z 60. let. Jejím základním východiskem je představa o nedokonalosti lidských bytostí. Z hlediska příčin zločinu tak jednoznačně dominuje osobní nemorálnost, nedostatek sebekontroly a další charakterové nedostatky a poklesky. Co se týče řešení kriminality, upřednostňován je přístup „zákona a pořádku“ s ústřední rolí systému trestní justice, zatímco sociální programy jsou vnímány jako neefektivní, příliš nákladné a neumožňující dosažení předpokládaných výsledků (Funderburk 2009). Následující charakteristika konzervativní kriminologie sice nezapře svůj původ u kriticky vyhraněného autora, nicméně výše uvedené premisy vhodně přibližuje:

„Pro většinu konzervativních autorů zločin ... představuje oslabení kontroly nad tím, co je ve vši vážnosti vnímáno jako nezměnitelná a ve své podstatě hříšná lidská přirozenost. Prst viny ukazuje dnes mnohem častěji na instituce mimo systém kriminální justice – škola, rodina, americká kultura jako celek spolu s širokým spektrem „mylných“ liberálních sociálních politik a zhoubného vlivu ‚vlády‘. **Ústřední tématem nadále zůstává to, že naše společnost je nedostatečně punitivní a dohlížející,** zvláště pokud jde o děti a mládež; že příliš snadno dovolujeme uspokojování našich temných pohnutek a aktivně podporujeme destruktivní ‚sebe-vyjádření‘ namísto ctností jako střídmost, sebekázeň a ovládání naší touhy. Instituce, jež by měly usměrňovat naše nutkání – a z hlediska této argumentace tak kdysi prý skutečně činily –, ztratily v poslední době mnoho ze svého vlivu. Obvykle jsou z toho obviňovány buďto dlouhodobě probíhající změny v normách a hodnotách vlastních ‚moderním‘ společnostem, anebo naivita (či zlovolnost) liberálů tvarujících veřejné mínění“ (Currie 1991: 41, zvýraznění doplněno).

Konzervativní kriminologie má několik významných proudů. Nalézáme mezi nimi jak volnotržně orientované autory, tak tradiční konzervativce nedůvěřující trhu jako nejspravedlivějšímu mechanismu společenské organizace. Sám Wilson bývá vzhledem ke svému zaujetí pro praktická opatření a konkrétní změny v kontrole zločinu řazen jednou mezi „pragmatiky“ (Kania 1988: 79–80), podruhé zase mezi „realisty“ (Tame 1991: 136–139).

Wilsonovo konzervativní smýšlení odráží také návaznost na dílo Edwarda C. Banfielda¹⁷ (Curtis 1977: 12–13). Podle Harcourt (2001: 21–37) to byl právě tento Wilsonův někdejší mentor a pozdější

¹⁷ Pro porozumění premisám, o které se opírá konzervativní kriminologie, je podstatné Banfieldovo pojetí vývojových změn sousedství ve vztahu k narušování řádu a zločinu (Harcourt 2001: 27–33). Odstěhovávaní se ze čtvrtí ležících na hranici s městským centrem se podle Banfielda neřídí strachem ze zločinu, nýbrž touhou movitějších po stále luxusnějším obydlí. Příslušníci nižších vrstev je zde vzhledem k lepší dostupnosti pracovních příležitostí, obchodů a kvality života rádi nahradí. Právě z toho důvodu, že si svým přestěhováním do lepší čtvrti výrazně polepšili, nemají potřebu tolik investovat do udržování veřejných prostranství. To je dáno ani ne tak racionálním uvážením, jako spíše jejich kulturními preferencemi. Podle Banfielda (1974: 54) se bohatí a chudí odlišují z hlediska „časového horizontu“. Zatímco příslušníci vyšších vrstev se orientují na budoucnost, nižší vrstvy se vyznačují preferencí přítomnosti. Chudí žijí okamžikem, jsou hnáni svými impulzy, což se projevuje jejich nestálostí v zaměstnání, rodinném životě a také ve vyšší inklinaci k asociálnímu jednání. Tomu odpovídá také podoba jimi obývaného prostředí. Špína, odpadky, vandalismus, obchodování s kradeným zbožím, bití dětí, opilecké povalování se ve škarpe či pobyt ve vězení, to jsou všechno věci, které nikoho neudivují, protože jsou údajně považovány za normální. Úpadek určitých sousedství je tak de facto důsledkem úpadkového „ethosu“ nižších vrstev (srov. Banfield 1958: 10). Co se týče možných řešení problému upadajících městských oblastí, autor byl v tomto ohledu velmi skeptický. Přesto lze vysledovat určitá politická opatření, jimiž považoval za vhodné se tohoto úkolu zhostit. Jednalo se například o: zrušení minimální mzdy, snížení délky školní docházky, vytvoření negativní příjmové daně pro „kompetentnější“ chudé a intenzivní poradenství při kontrole porodnosti u těch ostatních a v neposlední řadě posílení a rozšíření pravomocí policistů v oblastech s vysokou kriminalitou a zkrácení délky mezi zadržením, odsouzením a potrestáním (Harcourt 2001: 33). Wilson

kolega, jenž položil základy teorie rozbitých oken. I když se mezi Banfieldem a Wilsonem pochopitelně vyskytují rozdíly a myšlení posledně jmenovaného autora prošlo během jeho kariéry určitými změnami, oba se shodně vyznačují **odmítnutím vlivu „hlubokých příčin“ (chudoba, segregace, sociální nespravedlnost apod.) na páchání zločinu a hledáním jeho kořenů v „lidské povaze, jež se vyvíjí v rodinném prostředí** jako výsledek interakce komplexní interakce mezi vrozenými [tj. individuálními psychologickými a biologickými vlastnostmi] a sociálními faktory“ (Wilson – Herrnstein 1985: 508). Jinak řečeno, charakter jednotlivce je v konečném důsledku to, co rozhoduje o páchání či nepáchání nezákonných či asociálních skutků. Taková lidská povaha je sice obtížně měnitelná, ale to ještě neznamená, že je nezbytné rezignovat na řešení kriminality či porušování řádu.

4. Kritika nulové tolerance a teorie rozbitých oken

Idea nulové tolerance a teorie rozbitých oken byly podrobeny značné empirické a konceptuální kritice. Ve své newyorské podobě byly kritizovány jako příklad policejní brutality a agrese, jež je nejen ústavně neospravedlnitelná, ale zároveň ve svých důsledcích kontraproduktivní. Na jedné straně bývalo **zpochybňováno, že skutečně daný postup vede, jako to předpokládá teorie rozbitých oken, ke snížení míry kriminality a strachu z ní.** Na straně druhé kritici upozorňovali na **negativní dopady jejího selektivního uplatňování** v oblastech s výrazným zastoupením chudého a etnicky minoritního obyvatelstva, kde spíše než pochvalu a podporu vyvolala policie svou činností nedůvěru a odcizení.

V této kapitole budou nejprve osvětleny základní body kritiky implementování nulové tolerance v New Yorku, načež plynule přejdeme k reflexi teorie rozbitých oken. Zde se zaměříme jak na konceptuální kritiku jejích předpokladů, jako je rozlišování „řádu“ („*order*“) a „porušení pořádku“ („*disorder*“) a „slušných“ („*decent*“) a „nespořádaných“ („*disorderly*“) lidí, tak na její dosavadní testování empirickými výzkumy.

4.1. Reflexe nulové tolerance v rámci „Newyorského zázraku“

Po zahájení páté strategie NYPD vzrostl rapidně počet zadržených. Zatímco v roce 1993 bylo celkem za přestupky zadrženo 129 404 lidí, v roce 2000 jejich počet činil již 226 663, což se rovná bezmála 75% nárůstu. Současně se však zvedl také počet **stížností a obvinění policistů z překračování pravomoci.**

V roce 1993 obdržel The Civilian Complaint Review Board, agentura zodpovědná za registrování obvinění policistů z nevhodného chování, 5597 obvinění, zatímco o tři roky později to již bylo 9390. Do roku 1999 sice počet obvinění poklesl na 6991, ovšem stále se držel výrazně nad původní hladinou (Harcourt 2001: 167–168). Greene (1999: 175–176) uvádí statistiku Joela Bergera, státního návladního zastupujícího oběti nezákonného policejního útlaku, podle níž se v letech 1994–1998 zvýšil počet stížností na zneužití policejních pravomocí o 75 %. Dále cituje zprávu Amnesty International

kladl mnohem větší důraz na politickou průchodnost svých doporučení. Přestože nadále zastával, že „zvrácení lidé existují“ (Wilson 1975: 235) a že „se lidé odlišují v té míře, v jaké berou budoucnost na lehkou váhu“ (Wilson – Herrnstein 1985: 61), spíše se při kontrolování zločinu soustředil na situační faktory zločinu. Mezi jeho doporučení se například řadí: zvýšené využívání uvěznění, a to zvláště pro pachatele závažných trestných činů a recidivisty, rychlejší soudní procesy a trestní administrativy, mandatorní ukládání trestů, omezenější možnosti rozhodování žalobců o tom, koho obvinít a za jakých okolností a konečně proaktivnější policejní přístup při snižování kriminality a jejímu předcházení tak, jak je znázorněn v „Rozbitých oknech“ (srov. Harcourt 2001: 33–37).

(1996), podle níž je v NYC „policejní brutalita a neospravedlivitelné užití síly rozsáhlým problémem“ (Greene 1999: 176) nadměrně postihujícím minoritní skupiny a obyvatele chudinských městských čtvrtí (Wacquant 2009a: 25; srov. Shapiro 1997). Jeho ztělesněním se staly veřejně známé případy Abnera Louimy a Amadou Dialla. Louima byl zadržen v srpnu 1997 v Brooklynu a po převozu na policejní stanici fyzicky týrán a sexuálně zneužit, Diallo zastřelen devatenácti ranami v únoru 1999 příslušníky newyorské policie poté, co zaměnili jeho vytahování peněženky s vytahováním pistole (McArdle – Erzen 2001).

Na tuto argumentační linii navazuje Loïc Wacquant (2009b: 266), když tvrdí, že „aby byla vůbec prakticky uskutečnitelnou, musí se rétorika nulové tolerance [vzhledem k omezeným zdrojům] nutně proměnit ve svůj pravý opak, v **selektivní intoleranci a cílené prosazování určitých zákonů v konkrétním prostoru a čase, a to s ohledem na vysokou politickou a praktickou hodnotu**“, jako tomu je v případě obecně schvalované nutnosti dohledu na neoblíbené společenské skupiny.¹⁸ Tuto tezi newyorská zkušenost potvrzuje.

Z Faganova a Daviesova (2000: 489) výzkumu vlastností populace zadržených NYPD vyplývá: Zaprvé, míra zastavení a prohledání policisty („*stop-and-frisk tactics*“) byla v roce 1997 pětikrát větší u černochů než u bělochů a čtyřikrát větší oproti hispáncům. Zadruhé, u černochů a hispánců výrazně převyšovalo množství prohledání nad počtem jejich následného zadržení, kdežto u bělochů byl rozdíl mezi těmito dvěma hodnotami podstatně menší. NYPD se tak podle autorů zásadně odchýlilo od strategie vytyčené teorií rozbitých oken a její aplikace nabyla podoby „rasové policie se stigmatizujícími dopady na minoritní společenství“ (*ibid.*: 496). Průzkum veřejného mínění z března 1999 *New York Times* potom odhalil, že „**naprostá většina černochů v New York City považuje policii za nepřátelskou a násilnou sílu, která pro ně představuje hrozbu**“ (Wacquant 2009a: 26). Naproti tomu **většina bělochů kvitovala Giulianiho postup vůči zločinu** a cítila se ve svém městě mnohem méně ohrožená (*ibid.*). Obdobné výsledky přinesl průzkum veřejného mínění konaný v roce 2012. Za pokračující praxe diskriminačního zastavování a prohledávání, kdy se nadto počet případů mezi lety 2003 a 2009 zvýšil ze 160 581 na 575 996, se 80 % černošských obyvatel a 48 % bělošských obyvatel přiklonilo k názoru, že policie znevýhodňuje černochy na úkor bělochů (*New York Times* 2012). Newyorská zkušenost s teorií rozbitých oken tudíž přinesla zcela protichůdné výstupy pro různé skupiny obyvatelstva (srov. White 2011: 28–32).¹⁹

Pozoruhodné je, že Wilson a Kelling (1982: 35) jako by předjímalí mnohé z výše řečeného: „Jak zajistíme, aby se věk anebo barva pleti či národnostní původ nebo neškodná manýra nestaly také základem pro rozeznávání nepřijatelného od přijatelného? Jak zkrátka a dobře zajistíme, aby se policie nestala činitelem sousedské bigotnosti?“²⁰

18 Zajímavé je, že Kelling (2001: 35) si riziko, že „[teorie] rozbitých oken a nulová tolerance může snadno způsobit intoleranci, exkluzi a demonizaci druhých skupin“ (Punch 2007: 18), uvědomoval, nicméně nepovažoval je za „nevyhnutelné logicky ani prakticky“.

19 Podle Smithe (1998: 2–8) to vůbec nejtěžší „břímě“ nesli tamější bezdomovci, jejichž „kvalita života“ byla vedle postupu policie zásadně omezena snižujícími se výdaji na sociální služby. Autor nazývá procesy agresivního vytlačování chudých z veřejných prostorů, omezování výdajů na sociální služby jak v absolutních číslech, tak vylučováním recipientů sociální pomoci z nároku na podporu, snižováním počtu městem nabízených pracovních pozic a podmiňování poskytování sociálních dávek výkonem pracovní povinnosti (*workfare*) „revanšismem“ spojujícím „odplatu s reakcí“ (*ibid.*: 1): reakcí vůči základním principům liberální městské politiky, totiž že vláda má určitou zodpovědnost za zajišťování alespoň minimální úrovně decentní života každému obyvatele města a odplatou vůči těm nejutlačovanějším, respektive „pracujícím, ‚matkám na dávkách‘, imigrantům a gayům, barevným a lidem bez domova, squatterům, komukoli, kdo veřejně demonstruje“ (*ibid.*), na jejichž místo jsou kladeny principy „tržní efektivity a morální pomsty vůči [jejím, moje pozn.] obětem“ (*ibid.*: 15). Za revanšistická označuje 90. léta v celých USA a původ této politiky spatřuje v krizi kapitalismu vyvolané neoliberální globalizací (srov. Smith 2001).

20 Odpověděli si nutností zkvalitňování policejního fondu vhodným výběrem, výcvikem a vedením.

V reakci na konfrontaci s některými výsledky newyorské implementace se Kelling (2001: 134) výslovně distancoval vůči údajné dezinterpretaci teorie rozbitých oken s tím, že rozhodně nepropaguje „obušky třímající armádu“ jako rozhodující řešení při zajišťování veřejného pořádku a že nikdy netvrdil, že „police má rozhodující úlohu při kontrole porušování řádu“ za všech okolností, jak mu to bylo vyčítáno Matthewsem (1992: 37–38) a dalšími akademiky (srov. Kelling 1997).²¹ Obdobně se Kelling (2001: 139) vymezil vůči vytváření různých variant teorie rozbitých oken ze strany kritiků, kdy jedna („tvrdá“) má být represivní a agresivní, kdežto druhá („měkká“) preventivní a více zaměřená na spolupráci s dotčenými skupinami a subjekty občanské společnosti. Podle Kellinga existuje pouze jedna teorie rozbitých oken, jež však není obhajobou policejního běsnění.²²

Je samozřejmě možné, že pakliže by teorie rozbitých oken byla *řádně* implementována do policejní činnosti, „měli by z toho prospěch především obyvatelé samotných ghatt“ (Jackall 2003: 65). Někteří kritici však považovali newyorský případ za přirozené vyústění teorie rozbitých oken a za potvrzení jejich obav z nespravedlnosti a kontraproduktivity „nevybíravého“ postihování drobných přestupků. Podle nich je totiž teorie pochybná již ve svých samotných východiscích.

Podle Bowlinga (1996: 548) může být „spravování rozbitých oken“ (Kelling – Coles 1996) snadno interpretováno jako „eufemismus pro ‚nápravu‘ těch, kdo jsou viděni jako ‚neslušníci‘ pomocí agresivního policejního přístupu“. **Jazyk nulové tolerance totiž implicitně přetváří význam jistých sociálních kategorií;** z bezdomovců a žebráků, kteří dříve zasluhovali naši pomoc a podporu, se v režimu nulové tolerance stávají zločinci a „nepřátelé“, kteří si nezaslouží nic než dohled a trest (srov. Innes 1999: 406–407).²³ Dle Harcourta (2001, 1998) je rovněž krajně problematické rozlišování mezi těmi nespořádanými a spořádanými, stejně jako pořádku a jeho porušováním. Tvzení: „Lidé [jednoduše] poznají porušování pořádku, když ho uvidí“ (Xu *et al.* 2005: 156), je z jeho hlediska zavádějící. Jak například poznáme, že hrající si děti, skupina bavících se náctiletých anebo sousedů posedávající na schodech svých domů jsou projevy nepořádku a nikoli známkami příjemného trávení volného času? Koho označíme za nespořádané, když většina z nás nejspíše někdy odhodila nedopalek cigarety na chodník, jela bez lístku v městské hromadné dopravě, popíjela alkohol tam, kde se to nemá, či močila na veřejném prostranství? Kam bychom zařadili „vandaly“ ze Zimbarдова experimentu, které Wilson a Kelling (1982: 31) charakterizují jako „dobře oblečené, očividně upravené bělochy“ či „ctihodné bělochy“. Jsou to „zákona dbalí občané“, anebo „jednotlivci náchylní k páchání trestné činnosti“, ptá se Harcourt (2001: 132) a namísto odpovědi buď-anebo vysvětluje, že vždy záleží na tom, kdo se ptá, koho se to týká a kdo má odpovědět. Význam těchto kategorií, stejně jako význam pořádku a porušení pořádku zkrátka „není tak neměnný, jak to ... teoretici naznačují“ (*ibid.*: 133) a zdaleka ne tolik samozřejmý, jak se může jevit. Ve skutečnosti jsou tyto významy sociálně konstruované v závislosti na lokálním kulturním kontextu (srov. Merrifield 2000).

S ohledem na teorii rozbitých oken, jež přiřazuje policii klíčovou roli při zajišťování veřejného pořádku, je důležité si uvědomit, že **ani policisté nestojí stranou konstruování významu, ba naopak se jej přímo účastní výkonem své činnosti.** Soustředěním se na některé společenské skupiny mohou produkovat a reprodukovat představu o jejich nebezpečnosti, jež potom cyklicky slouží jako ospravedlnění nutnosti jejich jednání – zadržený *vypadal podezřele* neboli nebezpečně, a proto byl zastaven. Zároveň tato praxe utváří způsoby, jimiž jsou tyto skupiny a jejich jednání vnímány ostatními (srov. *ibid.*: 160–180). V tomto ohledu je zajímavý výzkum Sampsona a Raudenbushe (2004), z něhož vyplývá, že to, jakým způsobem lidé rozumějí narušování veřejného pořádku, je do

21 Nicméně srov. Wilson – Kelling (1982: 36): „Ačkoli občané toho mohou udělat hodně [při zajišťování veřejného pořádku], policie je zřetelně klíčem k zajišťování veřejného pořádku.“

22 Naproti tomu však Wilson údajně Harcourtovi (2001: 252) začátkem ledna 1999 osobně sdělil, že „newyorský experiment s agresivním potlačováním přestupků vůči veřejnému pořádku“ považuje za „nejlepší příklad policejní práce, který měl na mysli ve své eseji o Rozbitých oknech“.

23 Bratton nezřídka užíval ve svých vyjádřeních vojenské metafory, např.: „Nyní již víme, kde se v New York City nachází náš nepřítel“ (Bratton cit. dle Greene 1999: 175).

značné míry podmíněno přítomností společensky minoritních skupin a chudobou – **tam, kde je větší koncentrace minoritních skupin a chudoby, je narušování veřejného pořádku vnímáno citlivěji.**

Druhou stranou mince ústřední role policie při kontrole narušování veřejného pořádku je kritika vycházející z takzvané etiketizační teorie zločinu (Becker 1963). **Prezentování jistých společenských skupin jako nebezpečných může mít za následek to, že se s tímto svým obrazem ztotožní** a část se kriminálníky skutečně stane. V tomto smyslu se jako mnohem přijatelnější alternativa jeví sociální kontrola uskutečňovaná organizacemi občanské společnosti, jež dotyčným nevtiskávají stigma zločinců (srov. Innes 1999: 404).

Naopak vyšší kriminalizace vybraných společenských skupin může mít za následek další prohloubení jejich často bezvýchodné situace prostřednictvím jejich vyššího relativního zastoupení ve vězeňské populaci. Krátkodobé úspěchy nulové tolerance v podobě vyššího počtu zadržených a potrestaných se v dlouhodobém horizontu může zvrátit ve své popření tím, že naruší rodinné vazby, prostřednictvím záznamu v trestním rejstříku stíží přístup na pracovní trh, zvýší míru společenského odcizení nejen u odsouzených, ale také u rodinných příslušníků, což lze všechno považovat za kriminogenní faktory (Griffith 1999: 32). Skutečný dopad policejní práce na způsob nulové tolerance však zůstává nejasný. V New Yorku se sice počet uvězněných zvýšil mezi lety 1993 a 1997 o 25 %, nicméně v kontextu enormního nárůstu vězeňské populace, jež celkově v období 1992-1997 zaznamenala v USA 41,5% růst, se jedná o poměrně neprůkazný ukazatel. Příčiny množící se vězeňské populace je tak třeba hledat jinde, a sice na úrovni přísnější trestní politiky (Marshall 1999: 9; srov. Wacquant 2009a).

4.2. Empirické testování teorie rozbitých oken

Ověřování teorie rozbitých oken a účinnosti podle ní se orientující policejní práce na snižování kriminality probíhá již téměř patnáct let a jeho výsledky jsou přinejlepším rozporuplné. Jak uvádí autoři jednoho z nejnovějších článků věnovaných tomuto tématu, **podíl policejní práce à la „Rozbitá okna“ na poklesu zločinu je odhadován od značného přes průkazný, leč malý až po nulový** (Telep – Weisburd 2012: 348; srov. Johnson *et al.* 2010). Výzkumníci se vydali dvěma hlavními a do jisté míry různými cestami. Zprvée zkoumali příčiny poklesu kriminality v NYC v 90. letech a roli policie v tomto procesu, zadruhé testovali teorii rozbitých oken obecně.

Co se „Newyorského zázraku“ týče, **Giuliani a Bratton se s kritikou svých závěrů potýkali od samého počátku.** Proti jedinečnému úspěchu policie svědčilo několik skutečností: Zprvée, míra kriminality začala klesat několik let před jejich nástupem do čela newyorské administrativy. Zadruhé, zločinu ubývalo také ve městech, kde žádné obdobné změny v policejní organizaci nebyly přijaty, případně se vyznačovala protichůdnými strategiemi, jako tomu bylo v Bostonu, San Franciscu a San Diegu. Zatřetí, během úřadování Giulianiho předchůdce, Davida Dinkinse, byl v letech 1984 – 1987 vyzkoušen podobný policejní přístup pod názvem „Operace tlakový bod“ a přinesl opačný výsledek: kriminalita vzrostla. Optikou kritiků bylo tudíž zjevné, že „agresivní vynucování [práva] není ani nezbytné, ani dostatečné ke způsobení poklesu kriminality“ (Benjamin 1999: 547) a patrně „žádný faktor, příčina, politika či strategie, sám nezapříčinil pokles v míře zločinu“ v NYC (Greene 1999: 178).

Ačkoli většina oponentů uznávala, že **policie má své místo ve snižování míry kriminality, za důležitější byly v průběhu desetiletí označeny jiné faktory:** dlouhodobý ekonomický růst; demografické změny související se zestárnutím populace a nedostatkem mladých mužů; konfiskování zbraní a snížení možnosti jejich nošení na veřejnosti; průměrně delší tresty a vyšší počet uvězněných lidí; konec epidemie cracku; rozšiřování programů prevence kriminality s velkým podílem veřejnosti aj. (Brereton 1999; Currie 1997; Eck – Maguire 2006; Fagan *et al.* 1997; Grabosky 1999: 2; Wacquant 2009b: 252–259).

Podle Levitta (2004) jsou pro pokles kriminality v celých Spojených státech průkazné tyto čtyři body: 1) Rozšíření počtů policejního sboru (o 14 % v 90. letech), 2) nárůst vězeňské populace (počet vězňů se během 30 let od roku 1972 zčtyřnásobil, takže jich v roce 2001 bylo více než dva miliony), 3) konec crackové epidemie (pouliční prodej drog je notoricky spojen s násilím), 4) legalizace potratů (založeno na hypotézách, že nechtěné děti jsou náchylnější ke zločinu, a zpřístupnění potratů vede k omezení množství narozených nechtěných dětí). Ke specifickému vlivu určitých policejních strategií, včetně newyorského případu, na snížení zločinu v 90. letech se autor staví skepticky.

Eck a Maguire (2006: 245) pak dokonce hodnotí COMPSTAT a nulovou toleranci jako „nejméně pravděpodobné kandidáty při napomáhání snižování násilného zločinu“, třebaže zmiňují závěry Fagana *et al.* (1997: 1319–1320), kteří NYPD přiznávají určitý, ovšem co do jeho hodnoty neodhadnutelný podíl na sníženém počtu zabití za použití střelné zbraně (srov. Messner *et al.* 2007; Rosenfeld *et al.* 2007).

Za **studie plně podporující tezi o stěžejním významu** policie při snižování zločinu v New York City bývají dále považovány výzkumy Kellinga a Sousy (2001) a Corman a Mocana (2005). Oba dospěly k obdobnému závěru: vyšší policejní postihování přestupků vůči veřejnému pořádku způsobilo snížení zločinu.

Podle první dvojice bylo v letech 1989 až 1998 předejito díky teorií rozbitých oken vedené policií více než 60 000 násilných trestných činů, podle druhé se zase s 10% nárůstem v zadržených přestupků snižují krádeže motorových vozidel o 1,6 až 2,1 % a loupeže o 2,5 až 3,2 % (ibid.: 262). Kelling a Sousa tvrdí, že jejich „model skýtá nejdefinitivnější možné zhodnocení toho, zdali policejní taktika – konkrétně policejní práce v intencích teorie rozbitých oken – vysvětluje poslední kriminální trendy v New York City“. Jejich kritici ovšem již o tom tolik přesvědčeni nebyli. Harcourt a Ludwig (2006) analyzovali stejná data a zjistili, že sousedství, kde byla teorie rozbitých oken nejintenzivněji aplikovaná policejními silami, jsou tatáž, jež čelila největšímu nárůstu zločinnosti během crackové epidemie. A protože žádná z autorských dvojic není s to tento vztah kontrolovat, nelze na daných datech doložit „*kauzální* efekt nulové tolerance ... na zločin“ (ibid.: 271) a za pokles zločinu tak mohou být zodpovědní jiní činitelé než policejní strategie, jako právě ústup cracku.

Stejným způsobem prověřil Harcourt (2001: 59–68) patrně nejcitovanější výzkum svědčící o platnosti teorie rozbitých oken, který se však již nevztahoval k New Yorku (Skogan 1990). Skogan na základě pěti dotazníků vytvořených mezi lety 1977 a 1983 s obyvateli Chicaga, Newarku, Houstonu, Filadelfie, San Francisca a Atlanty konstatoval, že výsledky jsou konzistentní s Wilsonovými a Kellingovými propozicemi a „rozbitá okna‘ musejí být rychle opravena“ (ibid.: 75). Podle Harcourta je tento závěr problematický, jelikož korelace mezi narušováním veřejného pořádku a zločinem je při kontrole dalších vysvětlujících proměnných signifikantní pouze v jednom případě z pěti (loupeže), přičemž i tento vztah zmizí, jsou-li ze vzorku vyjmuta newarská sousedství. Navíc se Skoganova studie vyznačuje nespolehlivými daty (v jednotlivých dotaznících nebyly zastoupeny tytéž proměnné), zaměřováním přestupků vůči veřejnému pořádku se závažnou trestnou činností (čímž se teorie stává tautologickou, protože „zločin“ nemůže vysvětlit „zločin“) a konečně sebraná data nejsou kontextuálně specifická (neumožňují zjistit, zdali se respondenti stali obětí loupežného přepadení v místě svého bydliště, jak to vyžaduje testovaná teorie, anebo jinde). Harcourtova kritika byla naopak označena za spornou, protože nebyla údajně dodržena pravidla při testování nulové hypotézy na souboru s menším počtem případů, vyžadující dostatečně vysokou hladinu hodnoty k jejímu zamítnutí, samotné odebrání Newarku, téměř pětiny vzorku, zkresluje výsledky a nedostatečně přihlíží ke korelaci mezi přestupky a loupežemi (Jackall 2003: 54–56; Xu *et al.* 2005: 154–155).

Další statistické šetření mimo NYC rovněž nebylo zcela jednoznačné. Některé výzkumy poskytly v různé, spíše omezené míře teorii rozbitých oken podporu (Savolainen 2007; Worrall 2006b, 2002), jiné naopak nenašly žádný vztah mezi narušováním veřejného pořádku a závažným zločinem (Sherman 1990; Taylor 2001; Katz *et al.* 2001).

Specifickou pozici má v tomto světle studie Sampsona a Raudenbushe (1999), neboť se na ni odvolávají jak zastánci teorie rozbitých oken, tak její odpůrci (Gau – Pratt 2008: 169). Tento výzkum byl prováděn metodou „systematického sociálního pozorování“ spočívající v pořizování audiovizuálních záznamů z pomalu jedoucího automobilu a následném kódování známek narušování pořádku vědeckým týmem. Autoři zjistili jistý vztah mezi narušováním pořádku a závažnou kriminalitou. Ovšem pokud jsou kontrolovány ostatní sledované proměnné zastupující vlastnosti sousedství, narušování pořádku sice koreluje (slabě) s loupežemi, ale již ne s dalšími z pěti typů kriminálních deliktů, včetně vražd. Dále Sampson a Raudenbush (1999: 638) demonstrují, že zločin a přestupky mohou mít ve skutečnosti společný původ ve „strukturálním znevýhodnění a oslabené kolektivní účinnosti“, než aby první vyplývalo z druhého.²⁴

Na něco obdobného upozornil Wacquant (2009a: 47) ve své analýze Skoganova výzkumu, který, přestože je deklarovaný jako potvrzení teorie rozbitých oken, spíše poukazuje na silnou korelaci mezi přestupky a chudobou a rasovou segregací čili mezi těmi faktory, jež Wilson a Kelling považovali za nedůležité.²⁵

Důvody nejednoznačných výsledků testování teorie rozbitých oken čekají na své zevrubné prozkoumání. Podle Hinkla a Weisburda (2008: 505) má nejspíše tato skutečnost co do činění se skutečností, že „**teze rozbitých oken neposkytuje jasný model redukce zločinu**“.

Doposud diskutované výzkumy se převážně omezovaly na statistické nalézání určitých vztahů mezi postihováním přestupků a vývojem kriminality. Odhlédneme-li od skutečnosti, že výsledky tohoto snažení zůstávají přinejlepším „mlhavé“ (Taylor 2006: 101), je tento přístup z hlediska formulace teorie rozbitých oken problematický v několika ohledech:

Především se jedná o pnutí mezi objektivně stanovenými ukazateli narušování pořádku a jeho subjektivním vnímáním. Ve výzkumech bylo zpravidla upřednostňováno první, což činí testování teorie rozbitých oken problematickým. Korelace mezi postihováním přestupků a poklesem zločinu ve statistikách ještě neznamená potvrzení teorie, jež je založena na předcházení zločinnosti prostřednictvím policejního vyvolání změny v psychice obyvatel lokality a následného posílení neformálních mechanismů kontroly.

S tím souvisí nedostatečné zkoumání vlivu policie na snižování strachu ze zločinu. Větší počet policistů může znamenat pouze větší možnosti dohledu, které sice mohou způsobit pokles zločinnosti, ovšem opět nikoli cestou posilování neformální kontroly, nýbrž například vyšším zadržováním a uvěznováním případných pachatelů a jejich odstrašováním (srov. Golub *et al.* 2003). Toto téma je nanejvýš důležité, uvědomíme-li si, že „v některých případech může stigma místa zločinu strach mezi jeho obyvateli podněcovat“ (Rosenbaum 2006: 245) a nikoli snižovat, jako to tvrdí Kelling a Wilson (1982).

V neposlední řadě se objevily výzkumy zpochybňující schopnost lidí odlišit přestupky od zločinů (Kubrin 2008). Vzhledem k tomu, že většina toho, co nazýváme „narušováním pořádku“, jsou ve

24 Strukturálním znevýhodněním se míní chudoba, využívání sociálních služeb, nezaměstnanost a množství rodin pouze s matkou. Kolektivní účinnost je definována jako „schopnost výkonu neformální sociální kontroly“ (ibid.: 610) měřenou očekáváním obyvatel ohledně možností jejího využití a sociální soudržností a důvěrou (ibid.: srov. 620–621).

25 Kelling (2001: 139) označil Sampsonovu a Raudenbushovu studii za „zavádějící“, protože údajně překrucuje teorii rozbitých oken tím, že je ztotožňována s prostým agresivním vytlačováním pachatelů přestupků z vybraných míst (viz výše). Dále kritizoval způsob konstrukce dat. Pomalu jedoucí automobil je natolik podezřelý, že mnohé odradí od narušování řádu. Navíc mnohé z přestupků se dějí mezi sedmou hodinou večerní a sedmou hodinou ranní, tedy v době, kdy sběr dat neprobíhal. V neposlední řadě poznamenal, že kolektivní účinnost je ve skutečnosti totéž, o čemž s Wilsonem hovořili ve svém článku z roku 1982, a pozastavil se nad tím, že zmenšují význam loupeží (ibid.: 136–139).

skutečnosti zločiny nízké intenzity (srov. Kelling – Coles 1996: 14–16), není natolik překvapivé, že byl tento předpoklad teorie rozbitých oken kritizován jako pochybný a nejasný.²⁶ Přitom je pro teorii naprosto zásadní – bez rozlišování přestupků a zločinu se totiž stává teorie tautologickou; zločin je „vysvětlován“ zločinem, touž proměnnou, jež však byla zamýšlena jako důsledek absentující kontroly narušování pořádku.

V této kapitole jsme představením kritiky nulové tolerance poukázali na problematičnost jak vlastních dopadů nulové tolerance jakožto policejní praxe, tak jejích východisek v teorii rozbitých oken, kterou lze s ohledem na její empirické testování považovat za (dostatečně) neověřenou. Uvedené **metodologické výhrady vůči dosavadnímu testování teorie rozbitých oken mají společný základ v posunu od statistického mapování „objektivních“ zákonitostí v sociální realitě ke studiu sociálního významu** – ke snaze pochopit jak konkrétní lidé v konkrétním čase a prostoru interpretují okolní dění a k jakému jednání se na základě toho uchylují anebo neuchylují. Tímto směrem se vydává také níže prezentovaný návrh výzkumu nulové tolerance v českých sociálně vyloučených lokalitách. Vychází z potřeby porozumět významu nulové tolerance z perspektivy těch, kteří tento pojem využívají při dosahování svých cílů.

5. Konceptuální aparát výzkumu nulové tolerance

V Česku se nulová tolerance používá poměrně často v souvislosti se sociálně vyloučenými lokalitami. Tento pojem našel uplatnění mezi politiky a úředníky. Předmětem diskuse se stal také na straně médií, sociálních služeb, neziskových organizací, aktivistických skupin či veřejnosti obecně. Abychom byli s to pochopit, jaký význam je tomuto termínu přisuzován, navrhujeme jej prozkoumat s využitím **teoreticko-metodologického rámce Pařížské školy bezpečnosti** opírajícího se o **analýzu polí jakožto hlavní výzkumný přístup** (Wæver 2004).

Tento okruh autorů prosazuje sociologický přístup k porozumění bezpečnosti jako určitému „kaleidoskopu praktik“, který je výsledkem **procesu (in)sekuritizace** (Balzacq *et al.* 2010). Nulovou toleranci doporučujeme studovat právě v tomto rámci, neboť, jak jsme viděli výše, je v ní nevyhnutelně vepsáno rozlišování lidí na ohrožované a ohrožující. Zvládání těch druhých, nebezpečných, je podmínkou pro to, abychom mohli zajistit bezpečnost druhých. Jinak řečeno, bezpečnost jedněch podle Pařížanů nevyhnutelně znamená nebezpečí pro druhé (Bigo 2007). Studium toho, co „bezpečnost“ prakticky dělá a **jakým způsobem jsou definováni ti, kdo mají být ochráněni, a ti, kteří mají být ve svých právech a svobodách omezeni**, se nachází v samotném jádru tohoto přístupu (Bigo – Tsoukala 2008).

(In)sekuritizace je ústředním konceptem Pařížské školy. Svůj původ má v práci Ole Wævera (1995), autora takzvané sekuritizační teorie, jež zásadně proměnila orientaci bezpečnostních studií tím, že do bádání vnesla konstruktivistické hledisko: „**Bezpečnostním problémem je cokoli, co elity takto deklarují**“ (*ibid.*: 54). Ve Wæverově pojetí se z bezpečnostní problematiky stala jazyková hra, otázka řečových aktů, jejich autorů a podmínek, za nichž se určitá témata úspěšně vymaňují z běžné politiky a stávají se záležitostí výjimečného stavu ospravedlňujícího určité praktiky nad rámcem demokratických standardů a zvyklostí. **Bezpečnost má být zkrátka od nynějška zkoumána jako diskursivní konstrukt**, který je svou vlastní sociální realitou. Z hlediska sekuritizační teorie neexistuje

26 Výsledky empirického šetření jsou v tomto směru opět nejednoznačné. Některé studie potvrdily, že lidé rozlišují mezi přestupky a zločinem (Worrall 2006a), jiné zase dospěly k opačnému závěru (Gau – Pratt 2008). Jeden z posledních výzkumů pak ukázal, že je míra jejich rozlišování závislá na množství přestupků v místě bydliště dotazovaných: čím více přestupků v sousedství, tím lépe byli jejich obyvatelé schopni rozpoznat rozdíl mezi přestupkem a zločinem (Gau – Pratt 2010).

žádná „skutečná“ či „přehližená“ bezpečnost mimo řečový akt. Jinak řečeno, o čem se nehovoří jako o bezpečnostním problému, o tom musejí výzkumníci mlčet (srov. Buzan *et al.* 2005).

Didier Bigo (2002: 73) tento přístup podrobil kritickému zhodnocení: „Autoři jako Buzan mají jen malé ponětí o rutinně, každodenních praktikách, byrokraciích, které jsou nezbytné pro pochopení toho, jak diskurz funguje v praxi.“ Podle Biga je třeba přičíst veškerou důležitost každodennímu děláni bezpečnosti tomu pověřenými státními orgány, stejně jako nadstátními celky či organizacemi místní samosprávy. Dalším důležitým konceptem je tudíž **pole bezpečnostních profesionálů**.

Koncept pole je převzat ze sociální teorie francouzského sociologa Pierra Bourdieu (Savage – Silva 2013). Společnost je podle něj složena z množství jednotlivých polí, sociálních mikrovětů, které jsou strukturovány určitými předpoklady, jimiž se vědomě či nevědomě řídí jednání aktérů tohoto světa. Každé pole si lze představit jako hru danou svými specifickými pravidly a povahou statků, o něž se hraje. Součástí pole se aktér stává přijetím jeho pravidel, avšak ta nejsou trvale neměnná. Jelikož má každé pole své vítěze a poražené, ti druzí se mohou snažit změnit své postavení přednastavením pravidel²⁷.

V poli bezpečnostních profesionálů představuje hlavní sázku **možnost definovat hrozby a identifikovat jejich nositele**. Klání o tuto možnost se účastní především bezpečnostní složky státu, jako je především ministerstvo vnitra, ministerstvo obrany, policie, zpravodajské služby a armáda. Za tímto účelem produkují expertní vědění, které jim propůjčuje legitimitu, stejně jako výkon monopolu na násilí. V našem případě se jedná zejména o statistiky kriminality a informace od policistů z terénu. Bezpečnostní pole je tudíž součástí byrokratického pole, jež je pověřeno správou veřejných prostředků a prosazování konkrétních politik. Na lokální úrovni můžeme do bezpečnostního pole započíst pověřené krajské a obecní úředníky z odboru sociálních věcí, místní služební oddělení Policie ČR, městskou policii, ale také probační a mediační službu jakož i další, kdo mají možnost ovlivňovat vytváření bezpečnostní politiky v daném kontextu.

Dynamika bezpečnostní situace musí být studována v interakci s dalšími poli – zejména politickým polem a byrokratickým polem v širším slova smyslu, tj. včetně dalších odborů radnice či magistrátu, které spoluutvářejí bezpečnostní politiku a podílejí se na jejím výkonu. **Pole bezpečnostních profesionálů je nicméně klíčovým aktérem (in)sekuritizačního procesu, jímž se realizuje bezpečnost pro jedny a nebezpečnost pro druhé**. Ačkoli bezpečnostní profesionálové nemusejí být nutně těmi, kdo symbol nulové tolerance jakož i praktiky v jeho jméně prosazované vnášejí do veřejné diskuse či s nimi operují, jejich začlenění do analýzy považujeme za nevyhnutelné. Jsou to totiž právě bezpečnostní profesionálové, ať už na analytickém úseku, anebo jako pracovníci v terénu, kteří hrají stěžejní roli při implemetanci nulové tolerance. Stejně jako Wilson a Kelling postavili svou teorii rozbitých oken na klíčovém významu policie při zajišťování veřejného pořádku, tak také výzkum nulové tolerance by neměl zůstat na rovině symbolické politiky, ale měl by se snažit objasnit, jaké mají lokální diskurzy nulové tolerance konkrétní dopady v určitém prostředí.

K analýze toho, jak tato realizace prakticky funguje, můžeme využít **koncept dispozitivu**. Francouzský historik dějin myšlení Michel Foucault (1980: 194) jej definuje jako „heterogenní soubor diskurzů, institucí, architektonických forem, regulačních rozhodnutí, zákonů, administrativních

27 Akademické pole je například strukturováno vědeckými tituly, poctami, publikacemi, smlouvami s prestižními nakladatelstvími, vystupováním v médiích a na druhé straně zastávanými funkcemi, získanými granty, účastí na projektech a tak dále. Jiným příkladem je politické pole. Hlavními aktéry jsou politické strany, které v rámci pravidel daných ústavou soupeří o především o zvolení do zastupitelských orgánů a kontrolu státního aparátu – optikou Bourdieuho teorie byrokratického pole – s jeho mocenskými zdroji, jako je určování rozpočtu, definování zákonů atp. Mezi oběma poli pochopitelně panuje určitá výměna. Politická reprezentace ovlivňuje chod akademického pole, které je relativně autonomní na státním aparátu. Akademické pole zase zasahuje nejrůznějšími způsoby do politického klání, od vzdělávání budoucích politiků po zpochybňování politik jednotlivých vlád.

opatření, vědeckých výroků, filozofických, morálních a filantropických návrhů – zkrátka, řečené, stejně jako neřečené –, které jsou uspořádány v systému vzájemných vztahů“. Dispozitiv umožňuje zahrnout do výzkumu poměrně široké spektrum lidských činností a výsledků lidských činností.

Bezpečnostní dispozitiv označuje systém vzájemně uspořádaných prvků, jež mají nejrůznější povahu: od diskurzů o „nepřízpůsobivých“ přes praktiky zajišťování bezpečnosti policií či sociálními službami, architektonické formy, jako jsou například sledovací technologie (kamerový systém), zákonná opatření ukládajících například zákaz posedávání na místech k tomu neurčených a administrativních opatření, jako je např. exekuce sociálních dávek, až po roli vědeckých či filozofických studií využívaných k ospravedlnění určitého jednání (např. teorie rozbitých oken).

Teoretický rámec sestavený z představených konceptů – (in)sekuritizace, analýza polí, dispozitiv – má své implikace pro vlastní studium nulové tolerance. Její zkoumání vyžaduje aplikování výše uvedených konceptů na konkrétní **kontext, ve kterém se o nulové toleranci mluví** a **ve kterém se nulová tolerance určitými způsoby dělá**. Zmapování těchto dvou procesů tak předpokládá využití semistrukturovaných rozhovorů se zodpovědnými činiteli v politickém poli, byrokratickém poli a poli bezpečnostních profesionálů, respektive v jejich interakci. Například: zatímco přijímání obecně závazných přihlášek je věcí politického pole, na jejich přípravě se podílejí příslušníci byrokratického pole a v jejich faktické realizaci budou mít důležitou úlohu bezpečnostní profesionálové. Všechny tyto fáze je třeba vnímat jako potenciálně konfliktní a podléhající určitému rozhodování. Mezi zněním vyhlášky a jejím faktickým výkonem se totiž mohou vyskytovat zásadní rozdíly.

Dotazování by pak měli být nejen lidé zodpovědní za koncepční práci, ale také, jak již bylo řečeno, za její bezprostřední výkon v terénu. Na druhé straně považujeme za adekvátní prozkoumat případný výkon nulové tolerance rovněž ze strany těch, kdo byli určeni jako její objekty. Rozhovory s „příjemci“ nulové tolerance nám pomohou vyhodnotit její praktické dopady, jež, jak jsme viděli v kapitole věnované kritice nulové tolerance a teorie rozbitých oken, mohou být nazírány podstatně odlišně oproti jejím strůjčům.

Konkrétně by daný výzkum měl zodpovědět následující sadu otázek:

- Jak rozumějí významu nulové tolerance ti, kdo tento pojem používají při formulování a výkonu bezpečnostní politiky?
- S jakými symboly dotyční operují a jaké příběhy v tomto ohledu vyprávějí?
- Kdy a kde se s pojmem nulová tolerance poprvé setkali?
- Je dotazovaným známa teorie rozbitých oken? Jaký je z jejich pohledu vztah mezi ní a nulovou tolerancí?
- Jaké okolnosti vedly k přijetí nulové tolerance a jakým způsobem ospravedlňují potřebu nulové tolerance?
- Jak charakterizují ty, na něž je nulová tolerance zacílena?
- Jaké cíle sleduje nulová tolerance?
- Jací aktéři se podílejí na realizaci nulové tolerance? Jedná se pouze o bezpečnostní profesionály a politiky, anebo zde aktivně participují také další subjekty?
- Jaké praktiky předpokládají zastánci nulové tolerance k jejich dosažení?
- Jaké výsledky si od těchto praktik slibují? Případně jak hodnotí jejich dosavadní průběh a přínosy?
- S jakými reakcemi se zastánci nulové tolerance setkali při jejím praktickém realizování?
- Jak „příjemci“ nulové tolerance hodnotí její dosavadní realizaci?

6. Závěr

Tato studie nulové tolerance sledovala dva hlavní cíle. Zaprvé usilovala prostřednictvím odborné literatury o zmapování socio-historický původu a vývoje pojmu nulové tolerance, dále o přiblížení jejich sociálně-vědních a intelektuálních východisek a konečně o kritickou reflexi jak praktické aplikace nulové tolerance, tak testování teorie rozbitých oken, která ji měla jakožto policejní strategii ospravedlnit. Zadruhé posloužila tato studie k základnímu představení hlavních konceptů Pařížské školy bezpečnosti, jimiž je možné se zhostit výzkumu nulové tolerance v konkrétním čase a prostoru.

Nulová tolerance byla poprvé využita v kontextu americké „války proti drogám“, kde signalizovala odhodlání soustavně a razantně postihovat obchod s ilegálními drogami. Následně byla využita v rámci kampaní vůči násilí páchanému na ženách, kde rovněž měla dát najevo naprostou nepřijatelnost násilí bez ohledu na jeho míru. Konečně byla nulová tolerance použita k označení policejní strategie v NYC poté, co se starostou stal Rudolpho Giuliani s programem slibujícím zlepšit kvalitu života ve městě. Za jeho vlády skutečně došlo k dramatickému poklesu kriminality, což Giuliani a jeho policejní komisař Williama J. Bratton jednoznačně přičítali změnám v organizaci NYPD. Mezitím se stal takzvaný „Newyorský zázrak“ legendou v oblasti kontroly kriminality, jež se brzy začala šířit na ostatní kontinenty. Zásadní význam měla v tomto ohledu nejen marketingová práce newyorských činitelů, ale také sympatizujících novinářů a konzervativních myšlenkových trustů – především *Institutu Manhattan*. V literatuře bylo nejvíce pozornosti věnováno experimentování s nulovou tolerancí ve Velké Británii. Tato zkušenost je zajímavá ve dvou ohledech. Zaprvé zde byla nulová tolerance podpořena představiteli levicové Labour Party, zatímco v NYC byla doménou pravicových republikánů. Dále zde navzdory rétorice nedošlo k zásadním změnám v trestní politice, což nás upozorňuje na skutečnost, že přejímání politických opatření ze zahraničí se vždy řídí domácí dynamikou.

Z této kapitoly vyplývá, že nulová tolerance je spíše než přesně vymezenou praxí určitým symbolem, jež může být využit prakticky v jakémkoli kontextu. Nulová tolerance zůstává po třicet let jedním z nejpobulárnějších symbolů sociální kontroly. To je dáno nejen již zmíněnou flexibilitou, ale především v razanci a odhodlanosti, které daný termín evokuje. Podle Loíca Wacquanta (2009b: 246) se stala nulová tolerance zvláštní doménou politiků napříč stranickým spektrem, jimiž je karta „bezpečnosti“ hrána s vidinou získání politické podpory a zvolení do příslušných úřadů. Také představitelé obchodních společností, jak ukázali Belina a Helms (2003), mohou vynášet „trumf“ nulové tolerance s cílem zvýšit atraktivitu určitých městských oblastí a přilákat nové zákazníky. Jejich ústy ohlašuje nulová tolerance radikální změnu: to, co bylo dříve připouštěno, musí okamžitě skončit. Pokud se tak však stane, to záleží na celé řadě dalších faktorů.

Jakožto policejní strategie byla nulová tolerance legitimizována teorií rozbitých oken formulovanou v roce 1982 Jamesem Q. Wilsonem a Georgem L. Kellingem. V příslušné kapitole jsme diskutovali povahu vlivu této teorie na vlastní zajišťování veřejného pořádku v NYC. V analyzované literatuře jsme se mohli setkat se dvěma názory. První předpokládal přímý vliv teorie na praxi, kdežto druhý tuto představu považoval za zjednodušenou a v jistém smyslu zavádějící, protože teorie samotná nebyla než recyklací konvenčního policejního vědění, a představiteli NYPD byla tudíž podpořena jednoduše proto, že odpovídala jejich představám o své práci. Ostatně vliv pozorování policejní činnosti je přiznán již v článku „Rozbitá okna“, společně se Zimbar dovým výzkumem vandalismu v Bronxu a Palo Alto. Teorii rozbitých oken můžeme charakterizovat jako sled čtyř fází: 1) nepostihování narušování veřejného pořádku, 2) rostoucí strach občanů ze zločinu, 3) oslabování neformálních mechanismů sociální kontroly a posilování názoru zločinců, že se o sousedství nikdo nezajímá, 4) případy narušování pořádku se množí a zapříčiňují růst závažné trestné činnosti. Závěrem této kapitoly jsme nastínili filozofická východiska konzervativní kriminologie a představili styčné body mezi Wilsonovým teoretizováním a dílem jeho mentora Edwarda C. Banfielda.

Kritika nulové tolerance a teorie rozbitých oken byla vedena po dvou liniích: konceptuální a empirické. Nulová tolerance byla ve své newyorské podobě kritizována pro nezákonné postupy policie při postihování přestupků vůči řádu, které byly nadto zaměřeny na obyvatele chudinských čtvrtí a příslušníky etnických minorit obecně. Ve výsledku tak měla nulová tolerance dvojí efekt. Na jedné

straně byla podporována bělošským obyvatelstvem, na straně druhé prohloubila u černochoů a hispánců strach z policie a odcizení z americké společnosti. Zůstává otázkou, zdali se jednalo o selhání lidského faktoru v jednom případě, anebo je tato logika zapsána v konceptuálních základech teorie rozbitých oken. Část kritiků se vyslovila pro to druhé, neboť již samotný jazyk nulové tolerance přetváří určité sociální kategorie na zločinecké, a tudíž vyžadující především kontrolu a dohled policie a dalších zainteresovaných bezpečnostních orgánů. Kritici dále upozornili na obtíže spojené s rozdělováním lidí na „slušné“ a „nespořádané“ (či „nepřízpůsobivé“), respektive na rozlišování „pořádku“ a „přestupků vůči pořádku“. V obou případech platí, že toto rozlišení bude vždy záviset na tom, kdo má toto rozlišení provést, kdo je jako „nespořádaný“ posuzovaný a za jakých okolností. Význam těchto kategorií je totiž sociálně konstruovaný, na čemž se specificky podílí svou činností také policie a trestní orgány obecně. Svým výkonem napomáhají produkovat a reprodukovat představu určitých sociálních skupin jakožto nebezpečných, čímž dochází k posilování přesvědčení o nutnosti držet nad těmito skupinami dozor. Druhou stranou mince zvýšeného zájmu policie o určité skupiny, že jejich příslušníci se mohou se svým kriminálním obrazem ztotožnit a začít takto skutečně jednat, jak to předpokládá etiketizační teorie.

Empirické testování teorie rozbitých oken doposud nepřineslo jednoznačné výsledky. Některé studie sice potvrdily její platnost, ovšem z hlediska analyzovaných textů se zdá, že větší část autorů se spíše kloní k závěru, že v současnosti pro ni neexistuje dostatečná opora. Co se týče „*Newyorského zázraku*“, úspěchy policie poněkud zastiňuje skutečnost, že kriminalita se začala snižovat ještě před organizačními změnami, poklesla také ve městech bez obdobných policejních strategií a kriminalita naopak rostla během předchozí zkušenosti s postihováním zločinu cestou trestání bagatelní kriminality v NYC. Jako alternativní vysvětlení byly především zmiňovány demografické změny, legalizace potratů, stabilizace trhu s drogami a doznívání epidemie cracku, vyšší počet vězňů, šíření preventivních programů kriminality a zapojení občanského sektoru aj. Určitý význam policejní práce byl spatřován u snížení počtu úmrtí za použití střelné zbraně. Naopak při testování teorie rozbitých oken mimo NYC byl opakovaně zaznamenán jistý vztah mezi narušováním pořádku a loupežemi, avšak již ne u většiny dalších typů závažné trestné činnosti. Současně některé studie poukázaly na skutečnost, že přestupky i zločin mohou mít stejný původ ve strukturálních problémech, jako je chudoba a etnická diskriminace či nedostatek důvěry mezi sousedy a malá očekávání ohledně možného řešení problémů v lokalitě společnými silami jejich obyvatel. Různorodost výsledků může být způsobena poměrně komplikovaným zněním teorie, která obsahuje mnohem více než předpoklad prostého působení policejního postihování přestupků na úspěšné snižování kriminality. Proto se výzkumníci v poslední době zaměřili na témata subjektivního vnímání narušování pořádku, rolí policie při snižování strachu z kriminality a na schopnost respondentů odlišit narušování pořádku od závažné trestné činnosti.

Všechny tyto nedávné změny ve studiu teorie rozbitých oken mají společnou orientaci na sociální význam, jaký lidé přisuzují určitému jednání. Na tomto základě je koncipován také v poslední kapitole obsažený návrh výzkumu nulové tolerance v českých sociálně vyloučených lokalitách. Za tímto účelem byly představeny koncepty Pařížské školy bezpečnosti umožňující zkoumání významu nulové tolerance a praktik, které jsou tímto pojmem označovány, v širších sociálních souvislostech. Nulovou toleranci chápeme jako součást bezpečnostní problematiky, protože tento symbol je postaven na příběhu o nepříteli, s nímž je třeba se rapidně a rezolutně vypořádat. Identifikování bezpečnostních hrozeb a objektů, jež ohrožují, je výsledkem procesu (in)sekuritizace, k jehož prozkoumání je adekvátní analýza polí (Bourdieu). V jejím rámci je bezpečnostní politice na lokální úrovni rozuměno jako výsledku interakce především politického, byrokratického a bezpečnostního pole (jakožto určité výšece byrokratického pole) – specifickými mikrosvěty, jež se řídí svou vlastní politikou, jejich aktéři mají mnohdy rozdílné, ba potenciálně protichůdné zájmy a svým způsobem ovlivňují její formulaci i realizaci. K analýze parametrů bezpečnostní politiky navrhuje využití konceptu dispozitivu, jenž lze chápat jako určitým systémem vzájemně uspořádaných prvků: diskurz, praktiky, zákonná opatření a architektonické formy. Jako nejvhodnější prostředek studia nulové tolerance v konkrétním čase a prostoru se jeví semistrukturované rozhovory. Vedle aktérů bezpečnostní politiky doporučujeme

zahrnout do dotazování také „příjemce“ nulové tolerance, abychom získali lepší vhled do jednotlivých praktik, které jsou pod hlavičkou nulové tolerance realizovány.

Seznam literatury

- Åas, Katja Franko. 2013. *Globalization & Crime*. Second Edition. Londýn: SAGE Publications Ltd.
- Amnesty International. 1996. Police Brutality and Excessive Force in the New York City Police Department. Amnesty International Report 51/36/96, červen.
- Balzacq, Thierry *et al.* 2011. „Security Practices.“ In: *International Studies Encyclopaedia*. New York: Blackwell.
- Banfield, Edward C. 1974. *The Unheavenly City Revisited*. Boston: Little, Brown.
- Banfield, Edward C. 1958. *The Moral Basis of a Backward Society*. New York: Free Press.
- Baum, Dan. 1996. *Smoke and Mirrors: The War on Drugs and the Politics of Failure*. New York: Little Brown.
- Becker, Howard S. 1963. *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. London: Free Press of Glencoe.
- BBC News. 2014. „MPs Call for ‘Zero Tolerance’ on Kerb Crawling.“ Publikováno 10. března 2014. Dostupné online: <http://www.bbc.com/news/uk-26511894>.
- Belina, Bernd a Helms, Gesa. 2003. „Zero Tolerance for the Industrial Past and Other Threats: Policing and Urban Entrepreneurialism in Britain and Germany.“ *Urban Studies* 40 (9), 1845–1867.
- Bertram, Eva *et al.* 1996. *Drug War Politics: The Price of Denial*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Bigo, Didier. 2007. „International Political Sociology.“ In: *Security Studies: An Introduction*. Ed. Williams, Paul. London: Routledge, 116–129.
- Bigo, Didier. 2002. „Security and Immigration: Toward a Critique of the Governmentality of Unease.“ *Alternatives: Global, Local, Political* 27 (1), 63–92.
- Bigo, Didier a Tsoukala, Anastassia, ed. 2008. *Terror, Insecurity and Liberty: Illiberal Practices of Liberal Regimes after 9/11*. New York: Routledge.
- Bowling, Benjamin. 1999. „The Rise and Fall of New York Murder: Zero Tolerance or Crack’s Decline?“ *British Journal of Criminology* 39 (4): 531–534.
- Bratton, William J. 1998. „Crime is Down in New York City: Blame the Police.“ In: *Zero Tolerance: Policing a Free Society*. Enlarged and Revised Edition. Ed. Norman Dennis. London: The IEA Health and Welfare Unit, 29–43.
- Bratton, William J. a Knobler, Peter. 1998. *The Turnaround: How America’s Top Cop Reversed the Crime Epidemic*. New York: Random House.
- Brereton, David. 1999. *Zero Tolerance and the NYPD: Has It Worked There and Will It Work Here?* Paper Presented at the 3rd National Outlook Symposium on Crime in Australia, Mapping the Boundaries of Australia’s Criminal Justice System convened by the Australian Institute of Criminology and held in Canberra 22–23 March 1999.
- Burke, Roger Hopkins. 1998. „The Socio-Political Context of Zero Tolerance Policing Strategies.“ *Policing: International Journal of Police Strategies & Management* 21 (4), 666–682.
- Cole, George F. a Smith, Christopher E. 2007. *The American System of Criminal Justice*. Eleventh Edition. Belmont, CA: Wadsworth.
- Corman, Hope a Mocan, Naci. 2005. „Carrots, Sticks, and Broken Windows.“ *Journal of Law and Economics* 48 (1), 235–266.
- Currie, Elliott. 1997. „The Scalpel Not the Chainsaw.“ *City: Analysis of Urban Trends, Culture, Theory, Policy, Action* 2 (8): 132–137.
- Currie, Elliott. 1991. „Crime and Conservatives: How Their Analyses Miss the Problem.“ In: *The Politics of Crime Control*. Ed. Kevin Stenson a David Cowell. London a Newbury Park: SAGE Publications, 33–47.

- Daniels, Peggy, ed. 2009. *Zero Tolerance Policies in Schools*. Farmington Hills, MI: Greenhaven Press.
- Dennis, Norman, ed. 1998. *Zero Tolerance: Policing a Free Society*. Enlarged and Revised Edition. Ed. Norman Dennis. London: The IEA Health and Welfare Unit.
- Dennis, Norman a Mallon, Ray. 1998. „Confident Policing in Hartlepool.“ In: : *Zero Tolerance: Policing a Free Society*. Enlarged and Revised Edition. Ed. Norman Dennis. London: The IEA Health and Welfare Unit, 62–87.
- Dixon, David. 2005. „Why Don't the Police Stop Crime?“ *Australian & New Zealand Journal of Criminology* 38 (1), 4–24.
- Dixon, David. 1999. *Beyond Zero Tolerance*. Paper Presented at the 3rd National Outlook Symposium on Crime in Australia, Mapping the Boundaries of Australia's Criminal Justice System convened by the Australian Institute of Criminology and held in Canberra 22–23 March 1999.
- Eck, John E. a Maguire, Edward R. 2006. „Have Changes in Policing Reduced Violent Crime?“ In: *The Crime Drop in America*. Revised Edition. Ed. Alfred Blumstein a Joel Wallman. Oxford: Oxford University Press, 207–65.
- Fagan, Jeffrey a Davies, Garth. 2000. „Street Stops and Broken Windows: Terry, Race, and Disorder in New York City.“ *Fordham Urban Law Journal* 28 (2), 457–504.
- Fagan, Jeffrey et al. 1997. „Declining Homicide in New York City: A Tale of Two Trends.“ *The Journal of Criminal Law and Criminology* 88 (4), 1277–1324.
- Foucault, Michel. 1980. *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-1977*. London: Harvester.
- Funderburk, Brent. 2009. „Conservative Criminology.“ In: *Encyclopedia of Race and Crime*. Ed. Helen Taylor Greene a Shaun L. Gabbidon. Thousand Oaks: SAGE Publications, 145–147.
- Fyfe, Nicholas. 2004. „Zero Tolerance, Maximum Surveillance? Deviance, Difference and Crime Control in the Late Modern City.“ In: *The Emancipatory City? Paradoxes and Possibilities*. Ed. Loretta Lees. London and Thousand Oaks: SAGE Publications Ltd, 40–57.
- Gau, Jacinta M. a Pratt, Travis C. 2010. „Revisiting Broken Windows Theory: Examining the Sources of the Diskriminant Validity of Perceived Disorder and Crime.“ *Journal of Criminal Justice* 38, 758–766.
- Gau, Jacinta M. a Pratt, Travis C. 2008. „Broken Windows or Window Dressing? Citizens' (In)ability to Tell the Diference between Disorder and Crime.“ *Criminology & Public Policy* 7 (2), 163–194.
- Geller, William A. a Morris, Norwal. 1992. „Relations between Federal and Local Police.“ *Crime and Justice* 16, 231–348.
- Giuliani, Rudolph W. a Bratton, William J. 1994. *Police Strategy no. 5: Reclaiming the Public Spaces of New York*. New York: City of New York Police Department.
- Golub, Andrew et al. 2003. Quality-of-life Policing: Do Offenders Get the Message? *Policing: International Journal of Police Strategies and Management* 26 (4), 690–707.
- Grabosky, Peter N. 1999. *Zero Tolerance Policing*. Canberra: Australian Institute of Criminology.
- Greene, Judith A. 1999. „Zero Tolerance: A Case Study of Police Policies and Practices in New York City.“ *Crime & Delinquency* 45 (2): 171–187.
- Griffith, Gareth. 1999. *Zero Tolerance Policing*. New South Wales Parliament Library Research Service. Briefing Paper No. 14/99.
- Griffiths, William. 1998. „Zero Tolerance: A View from London.“ In: *Zero Tolerance: Policing a Free Society*. Enlarged and Revised Edition. Ed. Norman Dennis. London: The IEA Health and Welfare Unit, 126–137.
- Harcourt, Bernard E. 2007. „Zero Tolerance Policing.“ In: *The Encyclopedia of Police Science*. Third Edition. Ed. Jack R. Greene. London a New York: Routledge, 1385–1388.
- Harcourt, Bernard E. 2001. *Illusion of Order. The False Promise of Broken Windows Policing*. Cambridge and London: Harvard University Press.
- Harcourt, Bernard E. 1998. „Reflecting on the Subject: A Critique of the Social Influence Conception of Deterrence, the Broken Windows Theory, and Order-Maintenance Policing New York Style.“ *Michigan Law Review* 97, 291–389.

- Harcourt, Bernard E. a Ludwig, Jens. 2006. Broken Windows: New Evidence from New York City and a Five-City Social Experiment. *The University of Chicago Law Review* 73 (1), 271–320.
- Havlín, Tomáš et al. 2013. „Bublání v Janově.“ *Nový prostor* 424. Dostupné online: <http://www.novyprostor.cz/clanky/424/bublani-v-janove.html>.
- Hinkle, Joshua C. A Weisburd, David. 2008. „The Irony of Broken Windows Policing: A Micro-place Study of the Relationship between Disorder, Focused Police Crackdowns and Fear of Crime.“ *Journal of Criminal Justice* 36, 503–512.
- Hopkins Burke, Roger. 1998a. „The Socio-political Context of Zero Tolerance Policing Strategies.“ *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management* 21 (4), 666–682.
- Hopkins Burke, Roger, ed. 1998b. *Zero Tolerance Policing*. Leicester: Perpetuity Press.
- Hurley, Dan. 2004. „Scientist at Work – Felton Earls; On Crime as Science (A Neighbor at Time).“ *The New York Times*. Publikováno 6. ledna 2004. Dostupné online: <http://www.nytimes.com/2004/01/06/science/scientist-at-work-felton-earls-on-crime-as-science-a-neighbor-at-a-time.html?pagewanted=all>.
- Innes, Martin. 1999. „‘An Iron Fist in an Iron Glove?’ The Zero Tolerance Policing Debate.“ *The Howard Journal* 38 (4), 397–410.
- Jackall, Robert. 2003. „What Kind of Order?“ *Criminal Justice Ethics* 22 (2): 54–67.
- Johnson, Bruce D. et al. 2010. „The International Implications of Quality-of-Life Policing as Practiced in New York City.“ *Police Practice and Research: An International Journal* 11 (1), 17–29.
- Jones, Trevor a Newburn, Tim. 2004. „The Convergence of US and UK Crime Control Policy: Exploring Substance and Process.“ In: *Criminal Justice and Political Cultures. National and International Dimensions of Crime Control*. Ed. Tim Newburn a Richard Sparks. Cullompton a Portland: Willan Publishing, 123–151.
- Karmen, Andrew. 2004. „Zero Tolerance in New York City: Hard Questions for a Get-tough Policy.“ In: *Hard Cop, Soft Cop. Dilemmas and Debates in Contemporary Policing*. Ed. Roger Hopkins Burke. Cullompton a Portland: Willan Publishing, 23–39.
- Katz, Charles M. et al. 2001. „An Assessment of the Impact of Quality-of-life Policing on Crime and Disorder.“ *Justice Quarterly* 18 (4), 825–876.
- Kelling, George L. 2001. „‘Broken Windows’ and the Culture Wars. A Response to Selected Critiques.“ In: *Crime, Disorder and Community Safety. A New Agenda?* Ed. Roger Matthews a John Pitts. London a New York: Routledge, 120–144.
- Kelling, George L. 1997. „Crime Control, the Police, and Culture Wars: Broken Windows and Cultural Pluralism.“ Presentation at Washington D.C., December 2, 1997.
- Kelling, George L. 1978. „Police Field Services and Crime: The Presumed Effects of a Capacity.“ *Crime and Delinquency* 24 (2), 173–184.
- Kelling, George L. a Coles, Catherine M. 1996. *Fixing Broken Windows: Restoring Order and Reducing Crime in Our Communities*. New York: Free Press.
- Kelling, George L. a Sousa, William H. 2001. *Do Police Matter? An Analysis of the Impact of New York City’s Police Reforms*. Manhattan Institute Center for Civic Innovation Civic Report No 22. Dostupné online: http://www.manhattan-institute.org/html/cr_22.htm.
- Kubrin, Charis E., 2011. „Social Disorganization Theory: Then, Now, and in the Future.“ In: *Handbook on Crime and Deviance*. Ed. Marvin D. Krohn et al. Heidelberg: Springer, 225–236
- Lum, Cynthia. 2009. „Community Policing or Zero Tolerance? Preferences of Police Officers from 22 Countries in Transition.“ *British Journal of Criminology* 49 (6), 788–809.
- Lundgaard, Jenny Maria. 2011. *Nulltoleranse på norsk*. Oslo: Unipub.
- Curtis, Lynn A. 1977. The Conservative New Criminology. *Society* 14 (3): 8, 12–15.
- Maple, Jack a Mitchell, Chris. 1999. *The Crime Fighter: Putting How Can You Make Your Community Crime-Free*. New York: Broadway Books.
- Marshall, Jayne. 1999. *Zero Tolerance Policing*. Information Bulletin No. 9. Dostupné online: http://www.ocsar.sa.gov.au/docs/information_bulletins/IB9.pdf.
- Massing, Michael. 1998. „The Blue Revolution.“ *The New York Review of Books* 32 (19 listopadu 1998).

- Matthews, Roger. 1992. „Replacing ‘Broken Windows’: Crime, Incivilities and Urban Change.“ In: *Issues in Realist Criminology*. Ed. Roger Matthews a Jock Young. London: SAGE Publications, 19–50.
- McArdle, Andrea a Erzen, Tanya, ed. 2001. *Zero Tolerance: Quality of Life and the New Police Brutality in New York City*. New York: New York University Press.
- Merrifield, Andy. 2000. „The Dialectics of Dystopia: Disorder and Zero Tolerance in the City.“ *International Journal of Urban and Regional Research* 24 (2), 473–489.
- Messner, Steven F. et al. 2007. „Policing, Drugs, and the Homicide Decline in New York City in the 1990s.“ *Criminology* 45 (2), 385–414.
- Mitchell, Katharyne. 2011. „Zero Tolerance, Imperialism, Dispossession.“ *ACME: An International E-Journal for Critical Geographies* 10 (2), 293–312.
- Mountz, Alison a Curran, Winifred. 2009. „Policing in Drag: Giuliani Goes Global with the Illusion of Control.“ *Geoforum* 40 (6), 1033–1040.
- Nagy, Andrea R a Podolny, Joel. 2008. *William Bratton and the NYPD. Crime Control Through Middle Management Reform*. New Haven: The Yale School of Management.
- Newburn, Tim. 2002. „Atlantic Crossings: ‘Policy Transfer’ and Crime Control in the USA and Britain.“ *Punishment & Society* 4 (2), 165–194.
- Newburn, Tim a Jones, Trevor. 2007. „Symbolizing Crime Control: Reflections on Zero Tolerance.“ *Theoretical Criminology* 11 (2), 221–243.
- New York Times. 2012. „Majority in City See Police as Favoring Whites, Poll Finds.“ *New York Times*. Publikováno 20. srpna 2012. Dostupné online: <http://www.nytimes.com/2012/08/21/nyregion/64-of-new-yorkers-in-poll-say-police-favor-whites.html?pagewanted=1&r=0>.
- Ortner, Helmut et al., ed. 1998. *Die Null-Lösung: New Yorker »Zero-Tolerance«-Politik - das Ende der urbanen Toleranz?* Baden-Baden: Nomos.
- Punch, Maurice. 2007. *Zero Tolerance Policing*. Bristol: The Policy Press.
- Pollard, Charles. 1998. „Zero Tolerance: Short-term Fix, Long-term Liability?“ In: *Zero Tolerance: Policing a Free Society*. Enlarged and Revised Edition. Ed. Norman Dennis. London: The IEA Health and Welfare Unit, 44–61.
- Orr, John. 1998. „Strathclyde’s Spotlight Initiative.“ In: *Zero Tolerance: Policing a Free Society*. Enlarged and Revised Edition. Ed. Norman Dennis. London: The IEA Health and Welfare Unit, 105–125.
- Remnick, David. 1997. „The Crime Buster.“ *The New Yorker*. Publikováno 24. února a 3. března 1997, 94–109.
- Rosenbaum, Dennis P. 2006. „The Limits of Hot Spot Policing. In: *Police Innovation: Contrasting Perspectives*.“ Ed. David Weisburd a Anthony A. Braga. Cambridge, MA: Cambridge University Press, 245–263.
- Rosenfeld, Richard et al. 2007. „The Impact of Order-maintenance policing on New York City Homicide and Robbery Rates: 1988-2001.“ *Criminology* 45 (2), 355–384.
- Sampson, Robert J. 2012. *Great American City: Chicago and the Enduring Neighborhood Effect*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Sampson, Robert J. a Raudenbush, Stephen W. 2004. „Seeing Disorder: Neighborhood Stigma and the Social Construction of ‘Broken Windows’.“ *Social Psychology Quarterly* 67 (4): 319–342.
- Sampson, Robert J. et al. 2002. „Assessing ‘Neighborhood Effects’: Social Processes and New Directions in Research.“ *Annual Review of Sociology* 28, 443–478.
- Sampson, Robert J. a Raudenbush, Stephen W. 1999. „Systematic Social Observation of Public Spaces: A New Look at Disorder in Urban Neighborhoods.“ *American Journal of Sociology* 105 (3), 603–651.
- Savage, Mike a Silva, Elizabeth B. 2013. „Field Analysis in Cultural Sociology.“ *Cultural Sociology* 7 (2), 111–126.
- Savolainen, Jukka. 2007. „Public Disorder and Business Victimization: Findings from a Survey of Female Entrepreneurs.“ *Crime Prevention and Community Safety: An International Journal* 9, 1–20.
- Shapiro, Bruce. 1997. „Zero Tolerance Gospel.“ *Index on Censorship* 26 (4), 17–23.

- Sherman, Lawrence W. 1990. „Police Crackdowns: Initial and Residual Deterrence.“ In: *Crime and Justice: A Review of Research*. Volume 12. Ed. Michael Tonry, Chicago: University of Chicago Press, 1–48
- Silverman, Eli B. 1999. *NYPD Battles Crime. Innovative Strategies in Policing*. Boston: Northeastern University Press.
- Silverman, Eli B. 1998. „Below Zero Tolerance: The New York Experience.“ In: *Zero Tolerance Policing*. Ed. Hopkins Burke. Leicester: Perpetuity Press, 57–67.
- Silverman, Eli B. a Della-Giustina, Jo-Ann. 2001. „Urban Policing and the Fear of Crime.“ *Urban Studies* 38 (5-6), 941–957.
- Skiba, Russell J. 2000. *Zero Tolerance, Zero Evidence. An Analysis of School Disciplinary Practice*. Policy Research Report #SRS2, Indiana Education Policy Center.
- Skogan, Wesley. 1990. *Disorder and Decline: Crime and the Spiral of Decay in American Neighbourhoods*. New York: Oxford University Press.
- Smith, Neil. 2001. „Global Social Cleansing: Postliberal Revanchism and the Export of Zero Tolerance.“ *Social Justice* 28 (3), 68–74.
- Smith, Neil. 1998. „Giuliani Time: The Revanchist 1990s.“ *Social Text* 57 (4), 1–20.
- Taylor, Ralph B. 2006. „Incivilities Reduction Policing, Zero Tolerance, and the Retreat from Coproduction: Weak Foundations and Strong Pressures.“ In: *Police Innovation: Contrasting Perspectives*.“ Ed. David Weisburd a Anthony A. Braga. Cambridge, MA: Cambridge University Press, 98–114.
- Taylor, Ralph B. 2001. *Breaking Away from Broken Windows: Baltimore Neighborhoods and the Nationwide Fight against Crime, Grime, Fear, and Decline*. Boulder, Co: Westview Press.
- Tame, Chris R. 1991. „Freedom, Responsibility and Justice: The Criminology of the ‘New Right’.“ In: *The Politics of Crime Control*. Ed. Kevin Stenson a David Cowell. London a Newbury Park: SAGE Publications, 127–145.
- Telep, Cody W. a Weisburd, David. 2012. „What Is Known about the Effectiveness of Police Practices in Reducing Crime and Disorder?“ *Police Quarterly* 15 (4), 331–357.
- The Telegraph. 2011. „UK Riots: Zero Tolerance Promises Cameron – But Will This Be His Finest Hour?“ Publikováno 13. srpna 2011. Dostupné online: <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/david-cameron/8699770/UK-riots-zero-tolerance-promises-Cameron-but-will-this-be-his-finest-hour.html>.
- Verdugo, Richard R. 2002. „Race-Ethnicity, Social Class, and Zero-Tolerance Policies: The Cultural and Structural Wars.“ *Education and Urban Society* 35 (1), 50–75.
- Wacquant, Loïc. 2009a. *Prisons of Poverty*. Expanded Edition. Minneapolis a London: University of Minnesota Press.
- Wacquant, Loïc. 2009b. *Punishing the Poor: The Neoliberal Government of Social Insecurity*. Durham a London: Duke University Press.
- Wacquant. Loïc. 2008. „Ordering Insecurity: Social Polarization and the Punitive Upsurge.“ *Radical Philosophy Review* 11 (1), 1–19.
- Walker, Samuel. 1984. „‘Broken Windows’ and Fractured History: The Use and Misuse of History in Recent Police Patrol Analysis.“ *Justice Quarterly* 1 (1): 75–90.
- WHCDFA. 1988. *Final Report*. Washington, DC: US Government Printing Office.
- Wilson, James Q. 1975. *Thinking about Crime*. New York: Basic Books.
- Wilson, James Q. a Herrnstein, Richard J. *Crime and Human Nature*. New York: Simon and Schuster.
- White, Michael D. 2011. *The New York City Police Department, its Crime-Control Strategies and Organizational Changes, 1970–2009*. On-line text: <http://www.jjay.cuny.edu/white.pdf>.
- Wilson, James Q. a Kelling, George L. 1982. „Broken Windows. The Police and Neighborhood Safety.“ *Atlantic Monthly*, March, 29–38.
- Worrall, John L. 2006a. „The Discriminant Validity of Perceptual Incivility Measures.“ *Justice Quarterly* 23 (3), 360–383.
- Worrall, John L. 2006b. Does Targeting Minor Offenses Reduce Serious Crime? A Provisional, Affirmative Answer Based on an Analysis of Country-Level Data. *Police Quarterly* 9 (1), 47–72.

Worrall, John L. 2002. *Does „Broken Windows“ Law Enforcement Reduce Serious Crime*. CIGG Research Brief. Sacramento: California Institute for Country Development.

Wæver, Ole. 2004. *Aberystwyth, Paris, Copenhagen: New 'Schools' in Security Theory and Their Origins between Core and Periphery*. The paper presented at the annual meeting of the International Studies Association, Montreal, March 17–20 2004.

Wæver, Ole. 1995. „Securitisation and Desecuritisation.“ In: *On Security*. Ed. Lipschutz, Ronnie D. New York: ColumbiaUniversity Press, 46–86

Xu, Yili et al. 2005. „Discovering the Impact of Community Policing: The Broken Windows Thesis, Collective Efficacy, and Citizens' Judgment.“ *Journal of Research in Crime and Delinquency* 42 (2), 147–186.

Young, Jock. 1999. *The Exclusive Society: Social Exclusion, Crime and Difference in Late Modern Society*. London a Thousand Oaks: SAGE Publications.